

Franckesche Stiftungen zu Halle

Hugonis Grotii De Jure Belli ac Pacis Libri Tres

Grotius, Hugo

Jenae, 1680

HUGO GROTIUS DE MARI LIBERO.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:gbv:ha33-1-188571](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:ha33-1-188571)

HUGO GROTIUS
DE
MARI LIBERO.
AD
PRINCIPES POPULOSQUE LIBEROS
ORBIS CHRISTIANI.

Error est non minus vetus quam pestilens, quo multi mortales, ii autem maxime, qui plurimum vi atque opibus valent, persuadent sibi, aut, quod verius puto, persuadere conantur, justum atque injustum non suapte natura, sed hominum inani quadam opinione atque consuetudine distingui. Itaque illi & leges & æquitatis speciem in hoc inventa existimant, ut eorum qui in parendi conditione nati sunt, dissensiones atque tumultus coercerentur: ipsis, vero qui in summa fortuna sunt collocati, jus omne a juri ex voluntate, voluntatem ex utilitate metiendam. Hanc autem sententiam absurdam plane atque nature contrariam auctoritatis sibi nonnihil conciliasse haud adeo mirum est, cum ad morbum communem humani generis, quo sicut vitia ita vitiorum patrocinia sectamur, acceperint adulantium artes, quibus omnis potestas obnoxia est. Sed contra extiterunt nullo non seculo viri liberi, sapientes, religiosi, qui falsam hanc persuasionem animis simplicium evellerent, ceteros autem ejus defensores impudentia convincerent. Deum quippe esse monstrabant conditorem rectoremque universi, imprimis autem humane nature parentem, quam ideo, non ut cetera animantia, in species diversas, variamque discrimina segregasset, sed unius esse generis, una etiam appellatione voluisset contineri, dedisset insuper originem eandem similem membrorum compagem, vultus inter se obversos, sermonem quoque & alia communicandi instrumenta, ut intelligerent omnes naturalem inter se societatem esse atque cognationem. Huic autem à se fundatæ aut domui aut civitati summum illum principem patremque familiam suas quasdam scripsisse leges, non in ære aut tabulis, sed in sensibus animisque singulorum, ubi invitis etiam & avversantibus legenda occurrerent, his legibus summos pariter atque infimos teneri, in has non plus regibus licere, quam plebi adversus decreta decurionum, decurionibus contra presidium edicta, presidibus in regum ipsorum sanctiones. Quin illa ipsa populorum atque urbinum singularum jura ex illo fonte dimanare, inde sanctimoniam suam atque majestatem accipere. Sicut autem in ipso homine alia sunt, quæ habet cum omnibus communia, alia, quibus ab altero quisque distinguitur: ita earum rerum quas in usum hominis produxisset natura, alias eam manere communes, alias cujusque industria ac labore proprias fieri voluisse. De utrisque autem datas leges, ut communibus quidem sine detrimento omnium omnes uterentur; de ceteris autem quod cuique contigisset, eo contentus abstinere alieno. Hæc si homo nullus nescire potest, nisi homo esse desierit, hæc si gentes viderunt quibus ad verum

omne

omne cecutientibus sola natura fax illuxit, quid vos sentire ac facere equum est, principes populiq; Christiani? Si quis durum putat ea a se exigere, quae tam sancti nominis professio requirit, cuius minimum est ab injuriis abstinere, certe quid sui sit officii scire quisq; potest ex eo, quod alteri praecipit. Nemo est vestrum, qui non palam edicat rei quemque suae esse moderatorem & arbitrum: qui non fluminibus locisque publicis cives omnes uti ex aequo & promiscue jubeat, qui non commercandi commercandique libertatem omni ope defendat. Sine his si parva illa societas, quam rempublicam vocamus, constare non posse judicatur (& certe constare non potest) quamobrem non eadem illa ad sustinendam totius humani generis societatem atque concordiam erunt necessaria? Si quis adversus haec vim faciat, merito indignamini, exempla etiam profligii magnitudine statuitis, non alia de causa, nisi quia, ubi ista passim licent, status imperii tranquillitas esse non potest. Quod si rex in regem, populus in populum inique & violente agat, id nonne ad perturbandam magne illius civitatis quietem & ad summi custodis spectat injuriam? Hoc interest, quod sicut magistratus minores de vulgo judicant, vos de magistratibus, ita omnium aliorum delicta cognoscenda vobis & punienda mandavit rex universi, vestra exceptit sibi. Is autem quancquam supremam animadversionem sibi reservat, tardam, occultam, inevitabilem, nihilominus duos a se judices delegat, qui rebus humanis intersint, quos nocentium felicissimus non effugit, conscientiam cuiquam suam; & famam sive existimationem alienam. Haec tribunalia illis patent, quibus alia praclusa sunt: ad haec infirmi provocant: in his vincuntur, qui vincunt viribus, qui licentiae modum non statuerunt, qui vili putant constare, quod emitur humano sanguine, qui injurias injuriis defendunt, quorum manifesta facinora necesse est & consentiente bonorum judicio damnari. & sui ipsorum animi sententia non absolvi. Ad utrumque hoc forum nos quoque novam causam asserimus: non hercule de stillicidiis aut tigno injuncto, quales esse privatorum solent, ac ne ex eo quidem genere, quod frequens est inter populos de agri jure in confinio haerentis, de annis aut Insulae possessione: sed de omni prope Oceano, de jure navigandi, de libertate commerciorum. Inter nos & Hispanos haec controversa sunt: Sine immensum & vastum mare regni unius nec maximi accessio: populus cuiquam jus sit volentes populos prohibere ne vendant, ne permutent, ne denique commeat inter sese: potuerintne quibuscumque, quod suum nunquam fuit, elargiri, aut invenire, quod jam erat alienum: an jus aliquod tribuat manifesta longi temporis injuria. In hac disceptatione ipsis, qui inter Hispanos praecipui sunt divini atque humani juris magistri, calculum porrigimus, ipsius denique Hispaniae proprias leges imploramus. Id si nihil juvat, & eos, quos ratio certa convincet, cupiditas vetat desistere, vestram principes maiestatem, vestram fidem, quotquot estis ubique gentes, appellamus. Non perplexam, non intricatam movemus questionem. Non de ambiguis in religione capitibus, quae plurimum habere videntur obscuritatis, quae tantis tam diu animis decertata, apud sapien-

tes hoc fere certum reliquerunt, nusquam minus inveniri veritatem, quam ubi con-
gitur assensus. Non de statu nostræ reipublicæ, & libertate armis haud parva,
sed vindicata: de qua recte statuere ii demum possunt, qui jura patriæ Belgarum,
mores avitos, & institutum non in leges regnum, sed ex legibus principatum ac-
curate cognoverint. In qua tamen questione æquis iudicibus extrema servitu-
tis depulsa necessitas, subtilibus inquirentibus decreti tot nationum publica auctori-
tas, inferis etiam & malevolis adversariorum confessio nihil dubitandum reliquit.
Sed quod hic proponimus, nihil cum istis commune habet. nullius indiget anxie
disquisitionis. non ex divini codicis pendet explicatione, cujus multa multi
non capiunt, non ex unius populi scitis, quæ ceteri merito ignorant. Lex illa, &
cujus præscripto judicandum est, inventu est non difficilis, utpote eadem apud omnes:
& facilis intellectu, utpote nata cum singulis, singulorum mentibus insita. Jus au-
tem, quod petimus, tale est, quod nec rex subditis negare debeat, neq; Christianus non
Christianis. A natura enim oritur, quæ ex æquo omnium parens est, in omnes mu-
nifica, cujus imperium in eos extenditur, qui gentibus imperant, & apud eos san-
ctissimum est, qui in pietate plurimum profecerunt. Cognoscite hanc causam
principes, cognoscite populi! si quid iniquum postulamus, scitis quæ vestra, & de
vobis eorum, qui viciniore nobis estis, apud nos semper fuerit auctoritas. monete,
parebimus. Quin si quid à nobis hac in re peccatum est, iram vestram, odium
denique humani generis non deprecamur. Sin contra se res habet, quid agendum
sit, vestræ religioni & equitati relinquimus. Olim inter populos humaniores sum-
mum nefas habebatur, armis eos impetere, qui res suas arbitris permitterent.
contra qui tam æquam conditionem recusarent, ii non ut unius, sed ut omnium
hostes ope communi comprimebantur. Itaque eam in rem videmus ista federa,
judices constitutos. Reges ipsi valideque gentes nihil æque gloriosum, ac
magnificum deputabant, quam aliorum coercere insolentiam, aliorum infirmi-
tatem atque innocentiam sublevare. Qui si mos hodieque obtineret, ut humani
nihil à se alienum homines arbitrarentur, profecto orbe non paulo pacatiore vi-
remur. refrigesceret enim multorum audacia, & qui justitiam utilitatis
causa nunc negligunt, injustitiam damno suo dediscerent. Sed hoc ut in cau-
sa isthac non frustra sorte speramus, ita illud certo confidimus, bene rebus ex-
pensis existimatos vos omnes imputari nobis non magis posse pacis moras, quam
belli causas: ac proinde, uti hætenus amici nobis faventes atque benevoli fuistis,
ita vos aut etiam magis in posterum fore, quo nihil optatius iis potest contin-
gere, qui primam partem felicitatis putant benefacere, alio-
ram bene audire.

HUGO

HUGONIS GROTHII MARE LIBERUM

SIVE

De Jure, quod Batavis competit ad Indicana

commercia,

DISSERTATIO.

CAPUT I.

Jure gentium quibusvis ad quosvis liberam esse navigationem.

Propositum est nobis breviter ac dilucide demonstrare, jus esse Batavis, hoc est, Ordinum Federatorum Belgico Germaniæ subditis, ad Indos, ita uti navigant, navigare, cumque ipsis commercia colere. Fundamentum struimus hanc juris Gentium, quod primum vocant, regulam certissimam, cujus perspicua atque immutabilis est ratio: licere cuivis genti quamvis alteram adire, cumque ea negotiari. Deus hoc ipse per naturam loquitur, cum ea cuncta quibus vita indiget, omnibus locis suppeditari à natura non vult: artibus etiam aliis alias gentes dat excellere. Quo ista? nisi quod voluit mutua egestate & copia humanas fovendi amicitias, ne singuli se putantes sibi ipsis sufficere, hoc ipso redderentur infociabiles? Nunc factum est, ut gens altera alterius suppleret inopiam, divinæ justitiæ instituto, ut eo modo (sicut Plinius dicit i.) quod gentium esset uspiam, apud omnes natum videretur. Poetas itaque canentes audimus:

Nec vero terra ferre omnes omnia possunt.

Item:

Excedunt alii 2. & quæ sequuntur. Hoc igitur qui tollunt, illam laudatissimam tollunt humani generis societatem, tollunt mutuas benefaciendi occasiones, naturam denique ipsam violant. Nam & ille, quem Deus terris circumfudit Oceanus, undique & undique versus navigabilis, & ventorum statuti aut extraordinarii status, non ab eadem semper, & à nulla non aliquando regione spirantes, nonne significant satis concessum à natura cunctis gentibus ad cunctas aditum? Hoc Seneca 3. summum Naturæ beneficium putat, quod & vento gentes locis dissipatas miscuit, & sua omnia in regiones ita descripsit, ut necessarium mortalibus esset inter ipsos commercium. Hoc igitur jus ad cunctas gentes æqualiter pertinet: quod clarissimi Jurisconsulti 4. eo usque producunt, ut negent ullam rempublicam aut Principem prohibere in universum posse, quo minus alii ad subditos suos accedant & cum illis negotientur. Hinc jus descendit hospitale sanctissimum: hinc querelæ 5,

1. Panegyri.

2. Virgil.

3. 3. 4. Nat. qv.
4. Inst. de rerum divis. §. 1.
& L. nemo igitur. ff. eod.
vide Gr. de jure belli lib. 1.
c. 19. vid. L. mercatores C.
de com.
5. Virg. I. Æn.

Quod

*Quod genus hoc hominum, quæve hunc tam barbara morem
Permittit patria? hospitio prohibemur arena.*

1. 7. Æn.

Et alibi.

- - - liturg. rogamus

Innocentium, & cunctis undamque auramq. patentem.

2. Diod. II.
Plat. Peric.
3. Sig. ult. de
reb. Ital.
4. Vict. de In-
dis part. 2. n. I.
2. 3. 4. 5. 6. 7.
Adde Covarr.
in c. peccatum
§. 9. num. 4.
ibi Quinta.
5. Num. c. 20.
6. Aug. l. 4. qv.
44. sup. num.
Et Est. c. ult.
23. 4. 2.
7. Sophocl.
Trach.
8. 3. Conf. 193.
9. 4. Histor.
10. Alc. 7.
Conf. 130.
Covar. c. pec-
catum pag. 2.
§. 9. Bart. ad
L. 1. C. de.
Pagan.

Et scimus bella quædam ex hac causa coepisse, ut Megarensibus in Athenien-
ses, Bononienfibus in Venetos. 2. Castellanis etiam in Americanos has justas
potuisse belli causas esse. 3. & ceteris probabiliores Victoria. 4. putat, si pere-
grinari & degere apud illos prohiberentur, si arcerentur à participatione ea-
rum rerum, quæ jure gentium aut moribus communia sunt, si deniq; ad com-
mercium non admitterentur. Cui simile est, quod in Mosis 5. historia & inde apud
Augustinum 6. legimus, justa bella Israëlitas contra Amorrhæos gessisse, quia
innoxius transitus denegabatur: qui jure Humane Societatis æquissimo pate-
re debebat. Et hoc nomine Hercules Orchomeniorum, Græci sub Agame-
mnone Myforum Regi arma intulerunt. 7. quasi libera essent naturaliter itine-
ra ut Baldus dixit: 8. accusaturque à Germanis apud Tacitum 9. Romani,
quod colloquia congressusque gentium arcerent, fluminaque & terras & cœ-
lum quodammodo ipsum clauderent. Nec ullus titulus Christianis quondam
in Sarracenos magis placuit, quam quod per illos terræ Judææ aditu arceren-
tur 10. Sequitur ex sententia Lusitanos, etiam si domini essent earum regionum,
ad quas Batavi profiscuntur, injuriam tamen facturos, si aditum Batavis &
mercatum præcluderent.

Quanto igitur iniquius est volentes aliquos à volentium populorum
commercio secludi, illorum opera, quorum in potestate nec populi isti sunt,
nec illud ipsum, quia iter est; quando latrones etiam & piratas non alio magis
nomine detestamur, quam quod illi hominum inter se commeatus obsident
atque infestant?

CAP. II.

*Lusitanos nullum habere jus domini in eos Indos, ad quos Batavi na-
vigant titulo inventionis.*

Non esse autem Lusitanos earum partium dominos, ad quas Batavi acce-
dunt, puta lavæ, Taprobanæ, partis maximæ Moluccarum, certissimo
argumento colligimus, quia domini nemo est ejus rei, quam nec ipse unquam
nec alter ipsius nomine possedit. Habent insulæ istæ, quas dicimus, & semper
habuerunt suos Reges, suam rempublicam, suas leges, sua jura: Lusitanis mer-
catus, ut aliis gentibus conceditur: itaque & tributa cum pendunt, & jus mer-
candi à Principibus exorant, dominos se non esse, sed ut externos advenire
satis testantur: ne habitant quidem nisi precario. Et quanquam ad dominium
titulus non sufficiat, quia & possessio requiritur, cum aliud sit rem habere,
aliud jus ad rem consequendam, tamen ne titulum quidem domini in eas
partes

partes Lusitanis ullum esse affirmo, quem non ipsis eripuerit Doctorum, & quidem Hispanorum sententia. Primum si dicent inventionis præmio eas terras sibi cessisse, nec jus, nec verum dicent. Invenire enim non illud est oculis usurpare, sed apprehendere, ut Gordiani epistola ostenditur 1. unde Grammatici invenire & occupare pro verbis ponunt idem significantibus: & tota Latinitas quod adepti sumus, id demum invenisse nos dicit, cui oppositum est perdere. 2. Qvin & ipsa naturalis ratio, & legum diserta verba, 3. & eruditiorum interpretatio manifestè ostendit, & ad titulum dominii parandum eam demum sufficere inventionem, quæ cum possessione conjuncta est, ubi scilicet res mobiles apprehenduntur, aut immobiles terminis atque custodia sepuntur. 4. quod in hac specie dici nullo modo potest. Nam præsidia illuc Lusitani nulla habent. Quid quod ne reperisse quidem Indiam ullo modo dici possunt Lusitani, quæ tot à seculis fuerat celeberrima. Jam ab Horatii tempore:

*Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens.*

Taprobanes pleraque quam exacte nobis Romani descripsere. 6. Jam vero & cæteras insulas ante Lusitanos non finitimi tantum Persæ & Arabes, sed Europæi etiam, præcipue Veneti noverant. Præterea inventio nihil juris tribuit, nisi in ea, quæ ante inventionem nullius fuerant. 7. Atqui Indi cum ad eos Lusitani venerunt, etsi partim idololatræ, partim Mahumetani erant, gravibusque peccatis involuti, nihilominus publice atque privatim rerum possessionumque suarum dominium habuerunt, quod illis sine justa causa eripi non potuit. 8. Ita certissimis rationibus post alios auctores maximi nominis concludit Hispanus Victoria. 9. *Non possunt, inquit, Christiani seculares aut Ecclesiastici potestate civili privare infideles, eo duntaxat titulo, quia infideles sunt, nisi ab eis alia injuria profecta sit:* Fides enim, ut recte inquit Thomas. 10. non tollit jus naturale aut humanum, ex quo dominia profecta sunt. Imo credere, infideles non esse rerum suarum dominos, hæreticum est: Et res ab illis possessas illis ob hoc ipsum eripere furtum est, & rapina, non minus, quam si idem fiat Christianis. Recte igitur dicit Victoria 11. non magis ista ex causa Hispanis jus in Indos quæsitum, quam Indis fuisset in Hispanos, si qui illorum priores in Hispaniam venissent. Neque vero sunt Indi Orientis amentes & insensati, sed ingeniosi & solertes, ita ut ne hinc quidem pretextus subjiçendi possit desumi, qui tamen per se satis est manifestæ iniquitatis. Jam olim Plutarchus *περί Φα-σιν πλεονεξίας* fuisse dicit *μεγαλῶσαι τὴν βαρβαρίαν*, improbam scilicet alieni cupiditatem hoc sibi velum obtendere, quod barbariem manifestaret. Et nunc etiam color ille redigendi invitæ gentes ad mores humaniores, qui Græcis olim & Alexandro usurpatus est, à Theologis omnibus, præsertim Hispanis. 12. improbus atque impius censetur.

1. L. Si Barba-
torem C. de
fidei iust. Non.
Marc. c. 4. in
verbo occupa-
re Vid. Conan.
comm.

2. Juris Civil.
1. 3. c. 3. infin.
Vide Donell.
de Jure Civil.
1. 4. c. 10.
3. Instit. de re-
rum divis. §.
illud quæsi-
tum est.

4. L. 3. §. Ne-
rati in fine,
ff. de acqui-
pos.

5. Lib. I. ep. 1.
6. Vide Plin.
Nat. Hist. L. 6.
c. 22.

7. L. 3. ff. de
acquir. rerum
dom.

8. Covarr. in
c. peccatum §.
10. n. 2. & 4.
& 5.

9. De potest.
Civili, part. I.
n. 9.

10. quæst. 10.
art. 12.

11. Vid. de In-
dis parte I. n.
4. 5. 6. 7. & n.
19.

12. Vide Vasq-
in præf. n. 5.

CAP. III.

Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo donationis Pontificia.

Secundo si Pontificis Alexandri Sexti divisione utentur, ante omnia illud attendendum est, voluerintne Pontifex contentiones tantum Lusitanorum & Castellanorum dirimere, quod potuit sane, ut lectus inter illos arbiter, sicut & ipsi Reges jam ante inter se ea de re tœdera quædam pepigerant 1. & hoc si ita est, cum res inter alios acta sit, ad ceteras gentes non pertinebit: an verò prope singulos Mundi trientes duobus populis donare. Quod etsi voluisset, & potuisset Pontifex, non tamen continuo sequeretur dominos eorum locorum esse Lusitanos, cum donatio dominum non faciat, sed secuta traditio: 2. quare & huic causæ possessio deberet accedere. Tum vero si qui jus ipsum sive divinum sive humanum scrutari volet, non autem ex commodo suo metiri, facile deprehendet donationem ejusmodi ut rei alienæ nullius esse momenti. Disputationem de potestate Pontificis, hoc est, Episcopi Romanæ Ecclesiæ, hic non aggrediar, nec quicquam ponam nisi ex hypothesi, hoc est, quod confitentur homines inter eos eruditissimi, qui plurimum Pontificiæ tribuunt auctoritati: maxime Hispani: qui cum pro sua perspicacia facile vident Dominum Christum omne à se terrenum imperium abdicasse 3. mundi certe totius dominium, quia homo fuit, non habuisse, & si habuisset, nullis tamen argumentis astrui posse jus illud in Petrum, aut Romanam Ecclesiam Vicarii jure translatum: cum aliàs etiam certum sit, multa Christum habuisse, in quæ Pontifex non successerit 4. intrepide affirmarunt (utar ipsorum verbis) Pontificem non esse dominum civilem aut temporalem totius orbis 5. Imo etiam si quam talem potestatem in mundo haberet, eam tamen non rectè exerciturum, cum spirituali sua jurisdictione contentus esse debeat, secularibus autem Principibus eam concedere nullo modo posse. Tum verò si quam habeat potestatem 6. eam habere, ut loquuntur, in ordine ad spiritualia. Quocirca nullam illi esse potestatem in populos infideles, ut qui ad Ecclesiam non pertineant 7. Unde sequitur, ex sententia Cajetani 8. & Victoriæ & potioris partis tam Theologorum quam Canonistarum 9. non esse idoneum titulum adversus Indos, vel quia Papa dederit provincias illas tanquam dominus absolute, vel quia non recognoscunt dominum Papæ: atque adeò ne Sarracenos quidem isto titulo unquam spoliatos.

CAP. IV.

Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo belli.

His igitur sublati cum manifestum sit, quod & Victoriæ scribit, 10. Hispanos ad terras remotiores illas navigantes nullum jus secum attulisse occupandi eas provincias, unus duntaxat titulus belli restat, qui & ipse si iustus esset, tamen ad dominium proficere non posset, nisi jure prædæ, hoc est post occupationem. Atque ut antum abest, ut Lusitani eas res occupaverint, ut cum

1. Vide Oforiū.

2. Vide Infit.

de rerum div.

3. per tradit.

3. Luc. 12. 14.

Joh. 18. 36.

4. Viç. de Indis p. 1. n. 25.

Viç. 16. n. 27.

5. Vide Vafq.

c. 1. contrøy.

ill. rurr. crem.

lib. 2. c. 1. 2. 3.

Hugo 69. dist.

cum ad Verum

Bern. in 2. lib.

adeng. Viç. de

Ind. p. 1. n. 27.

Cov. in c. pec.

§. 9. n. 7.

6. Matth. 20.

26. Joh. 6. 15.

Matth. 17. 27.

7. Viç. ibid. n.

28. Cov. de loco

1. Cor. 5. in

fine Thom. 2.

2. 12. 2. Ayala

lib. 1. cap. 2. n.

29. Viç. ibid.

n. 30. Cov. de

loco.

8. Vide locum

Cajetani infr.

9. Thom. 2. 2.

qv. 66. art. 8.

Silv. de infin.

§. 7. Inn. in c.

qvod super his

de voto, Viç.

n. 31.

10. d. num. 31.

cum plerisque gentibus, quas Batavi acceperunt, bellum eo tempore nullum haberent. Et sic igitur nullum jus illis quæri potuit: cum etiam si quas ab Indis pertulissent injurias, eas longa pace & amicis commerciis remisisse merito censeatur. Quamquam ne fuit quidem, quod bello obtenderent. Nam qui Barbaros bello persequuntur, ut Americanos Hispani, duo solent prætexere, quod ab illis commercio arceantur, aut quod doctrinam veram religionis illi nolint agnoscere. Et commercia quidem Lusitani ab Indis impetrarunt, ut hac in parte nihil habeant, quod querantur. Alter vero 1. obtentus nihilo est justior, quam ille Græcorum in Barbaros, quo Boëtius 2. respexit:

An distant quia dissidentque mores,

Injustas acies, & fera bella movent,

Alternisq; volunt perire telis?

Non est justa satis sevitia ratio.

Ista autem & Thomæ & Concilii Toletani & Gregorii & Theologorum Canonistarum, Jurisprudentiumque; ferè omnium conclusio est 3. Quantumcumque; fides annunciata sit Barbaris (nam de his, qui subditi ante fuerunt Christianis Principibus, item de Apostatis alia est quæstio) probabiliter & sufficienter, & si noluerint eam respicere, non tamen licere hac ratione eos bello persequi, & spoliare bonis suis 4. Operæ pretium est in hanc rem ipsa Cajetani verba describere 5. *Quidam*, ait, *infideles nec de jure nec de facto subsunt secundum temporalem jurisdictionem Principibus Christianis, ut inveniuntur pagani, qui nunquam imperio Romano subditi fuerunt, terras habitantes, in quibus Christianum nunquam fuit nomen. Horum namque, domini, quamvis infideles, legitimi domini sunt sive regali sive politico regimine gubernantur: nec sunt propter infidelitatem à domino suorum privati, quum dominium sit ex jure positivo, & infidelitas ex divino jure, quod non tollit jus positivum, ut superius in quæstione habitum est. Et de his nullam scio legem quoad temporalia. Contra hos nullus Rex, nullus Imperator, nec Ecclesia Romana potest movere bellum ad occupandas terras eorum, aut subjiciendos illos temporaliter: quia nulla subest causa justa belli, cum Jesus Christus Rex Regum, cui data est potestas in celo & in terra, miserit ad capiendam possessionem mundi, non milites armate militia, sed sanctos predicatores, sicut oves inter lupos. Unde nec in testamento veteri, ubi armata manu possessio erat capienda, terræ infidelium inductum lego bellum alicui propter hoc, quod non erant fideles: sed quia volebant dare transitum, vel quia eos offenderant, ut Madianitæ, vel ut recuperarent suam divinam largitatem sibi concessam. Unde gravissimè peccaremus, si fidem Christi Jesu per hanc viam ampliari contenderemus: nec essemus legitimi Domini illorum: sed magna latrocinia committeremus, & teneremur ad restitutionem, utpote injusti debellatores aut occupatores. Mittendæ essent ad hos predicatorum boni viri, qui verbo & exemplo converterent eos ad Deum: & non qui eos opprimant, spoliarent, scandalizent, subjiciant, & duplo gehennæ filios*

1. Vide Vasc.
c. 24. contr. ill.
Vict. p. 2. de
Indis num. 10.
2. Met. 4. lib. 4.
de Consol.

3. 2. 2. q. 10.
art. 8. c. de Ju-
dais dist. 45. c.
qui sincera
eadem dist.
Innoc. de loco
Bartol. ad l. 1.
C. de pag. Co-
varr. ad c. pec-
catum p. 2. §.
9. & 10. Ayala
de jure belli l.
1. c. 2. n. 28. arg.
4. Matt. 10. 23.
5. Ad Sum.
Thom. 2. 2. 4.
66. art. 8.

filios faciant, more Phariseorum. Et in hanc formam audimus saepe à Senatu in Hispania, & Theologis præcipue Dominicanis decretum fuisse, sola verbi prædicatione, non bello, Americanos ad fidem traducendos: libertatem etiam, quæ illis eo nomine erepta esset, restitui debere, quod à Paulo tertio Pontifice, & Carolo V. Imperatore, Hispaniarum Rege comprobatum dicitur. Omittimus jam, Lusitanos in plerisque partibus religionem nihil promovere, ne operam quidem dare, cum soli lucro invigilent. Imò & illud ibi verum esse, quod de Hispanis in America Hispanus scripsit, non miracula, non signa audiri, non exempla vitæ religiosæ, quæ ad eandem fidem alios possent impellere, sed multa scandala, multa facinora, multas impietates. Quare cum & possessio & titulus deficiat possessionis, neque res ditionesque Indorum pro talibus haberi debeant quasi nullius ante fuissent, neque cum illorum essent, ab aliis recte acquiri potuerint, sequitur Indorum populos, de quibus nos loquimur, Lusitanorum proprios non esse, sed liberos, & sui juris: de quo ipsi doctores Hispani non dubitant 1.

CAP. V.

Mare ad Indos aut jus eo navigandi non esse proprium Lusitanorum titulo occupationis.

SI ergo in populos terrasque & ditiones Lusitani jus nullum quæsierunt, videamus an mare & navigationem, aut mercaturam sui juris facere poterint. De mari autem prima sit consideratio, quod cum passim in jure aut nullius, aut commune, aut publicum Juris gentium dicatur, hæ voces, quid significant, ita commodissime explicabitur, si Poëtæ ab Hesiodo omnes, & Philosophos, & Jurisconsultos veteres imitati in tempora distingvamus, ea, quæ tempore forte haud longo, certa tamen ratione & sui natura discreta sunt. Neque nobis vitio verti debet, si in juris à natura procedentis explicatione, auctoritate, & verbis eorum utimur, quos constat naturali judicio plurimum valuisse. Sciendum est igitur in primordiis vitæ humanæ aliud quam nunc est dominium, aliud communionem fuisse. 2. Nam dominium nunc proprium quid significat, quod scilicet ita est alicujus, ut alterius non sit eodem modo. Commune autem dicimus, cujus proprietas inter plures consortio quodam aut consensu collata est exclusis aliis. Lingvarum paupertas coëgit voces easdem in re non eadem usurpare. Et sic ista moris nostri nomina ad jus illud pristinum similitudine quadam & imagine referuntur. Commune igitur tunc non aliud fuit, quam quod simpliciter proprio opponitur: Dominium autem facultas non injusta utendi re communi, quem usum Scholasticis 3. visum est facti non juris vocare, quia qui nunc in jure usus vocatur, proprium est quiddam, aut ut illorum more loquar, privative ad alios dicitur. Jure primo Gentium, quod & naturale interdum dicitur, & quod Poëtæ alibi ætate aurea, alibi Saturni aut Justitiæ regno depingunt, nihil proprium fuit: quod Cicero dixit: *Sunt autem privata nulla natura.* Et Horatius:

Nam

1. Vict. in fine para. 2.1. relection. de Indis.

2. Vide Gloss. & Castr. in l. ex hoc jure & c. jus nat. dist. 1.

3. Vide Vasq. controuv. usu freq. cap. 1. n. 10. c. exiit qui feminat. de verb. sig. in 6. elem. exivi de paradiso de verb. sign.

Nam propriæ telluris herum natura nec illum,

Nec me, nec quengvam statuit.

Neque enim potuit natura dominos distingvere. Hoc igitur significatu res omnes eo tempore communes fuisse dicimus, idem innuentes, quod Poëta, cum primos homines in medium quæssisse, & Iustitiam casto sedere res medias tenuisse dicunt : quod, ut clarius explicant, negant eo tempore campos limite partitos, aut commercia fuisse ulla.

promiscua rura per agros

Præstiterant cunctis communia cuncta videri.

Rectè additum est *videri*, propter translationem, ut diximus vocabuli. Communio autem ista ad usum referebatur;

- - pervium cunctis iter,

Communis usus omnium rerum fuit.

Cujus ratione dominium quoddam erat, sed universale, & indefinitum: Deus enim res omnes non huic aut illi dederat, sed humano generi, atque eo modo plures in solidum ejusdem rei domini esse non prohibebantur: quod si hodierna significatione sumamus dominium, contra omnem est rationem. Hoc enim proprietatem includit, quæ tunc erat penes neminem.

Aptissimè autem illud dictum est:

- - omnia rerum

Usurpantis erant. 3

Ad eam verò, quæ nunc est, dominiorum distinctionem non impetu quodam, sed paulatim ventum videtur, initium ejus monstrante natura. Cum enim res sint nonnullæ, quarum usus in abusu consistit, aut quia conversæ in substantiam utentis nullum postea usum admittunt, aut quia utendo fiunt ad usum deteriores, in rebus prioris generis, ut cibo & potu, proprietates statim quædam, ab usu non se juncta emicuit. Hoc enim est proprium esse, ita esse cujusquam ut & alterius esse non possit; quod deinde ad res posterioris generis, vestes puta, & res mobiles alias aut se moventes ratione quædam productum est. Quod cum esset, ne res quidem immobiles omnes, agri puta, indivisa manere potuerunt: quænam enim horum usus non simpliciter in abusu consistat, eorum tamen usus abusus cujusdam causa comparatus est, ut arva & arbuta cibi causa, pascua etiam vestium: omnium autem usibus promiscue sufficere non possunt. Repertæ proprietati lex posita est, quæ naturam imitaretur. Sicut enim initio per applicationem corporalem usus ille habebatur, unde proprietatem primum ortam diximus, ita simili applicatione res proprias cujusque fieri placuit. Hæc est, quæ dicitur occupatio, voce accommodatissima ad eas res, quæ ante in medio posite fuerant: quo Seneca Tragicus alludit.

- - in medio est scelus

Positum occupandi.

1. Avienus in Arat.

2. Seneca Otiavia.

3. Avienus.

4. ff. de usufr. earum rer. quæ usu conf. Extrav. de verb. sign. ad conditorem & quia quorundam Thom. 2. 278.

5. Sen. Thyest.

c

Et

1. Sen. Ben. l. 7. Et Philosophus 1. *Equestria omnium Equitum Romanorum sunt: in illis tamen locus meus sit proprius, quem occupavi.* Hinc 2. Quintilianus dicit, quod omnibus nascitur, industria esse præmium; & Tullius: 3. factas esse veteri occupatione res eorum, qui quondam in vacua venerant. Occupatio autem hæc in rebus, quæ possessioni renituntur, ut sunt feræ bestię, perpetua esse debet, in aliis sufficit, corpore cceptam possessionem animo retineri. Occupatio in mobilibus est apprehensio, in immobilibus instructio aut limitatio: unde Hermogenianus, cum dominia directæ dicit, addit, agris terminos positos, ædificia collocata. 4. Hic rerum status à Poëtis indicatur.
4. L. ex hoc jure. ff. de Just. & jure. *Tum laqueis captare feras, & fallere visco Inventum;*
Tum primum subire domos 5.
Communemque prius, ceu lumina solis & auræ
Cantus humum longo signavit limite messor 6.
5. Virgil. l. 1. Georg. *Celebratur post hæc: ut Hermogenianus indicat, commercium, cujus gratia:*
Fluctibus ignotis insultavere carinæ 7.
6. Ovid. in Metamorphos. *Eodem autem tempore & res publicæ institui ceperunt: atque ita earum, quæ à prima communione divulsa erant, duo facta sunt genera. Alia enim sunt publica, hoc est, populi propria, (quæ est genuina istius vocis significatio) alia mere privata, hoc est, singulorum. Occupatio autem publica eodem modo fit, quo privata. Seneca 8. Fines Atheniensium, aut Campanorum vocamus, quos deinde inter se vicini privata terminatione distinguunt. Gens enim unaquæque:*
Partita fines regna constituit, novas
Extruxit urbes 9.
7. Ovid. *Hoc modo dicit Cicero 10. agrum Arpinatem Arpinatum dici, Tusculanum Tusculanorum, similisq; est, inquit, privatarum possessionum descriptio, ex quo quia suum cuiusq; sit, eorum, quæ natura fuerant communia, quod cuique obigit, id quisq; teneat. Contra autem Thucydides 11. eam terram, quæ in divisione populo nulli obvenit, ἀόριστον, hoc est, indefinitam, & limitibus nullis circumscriptam vocat 12. Ex his, quæ hæcenus dicta sunt, duo intelligi possunt. Prius est, eas res, quæ occupari non possunt, aut occupatæ nunquam furti, nullius proprias esse posse: quia omnis proprietas ab occasione cæperit. Alterum verò, eas res omnes, quæ ita à natura comparatæ sunt, ut aliquo utente nihilominus aliis quibusvis ad usum promiscue sufficiant, ejus hodieq; conditionis esse, & perpetuo esse debere, cujus fuerunt, cum primum à natura proditæ sunt. Hoc Cicero voluit 13. Ac latissime quidem patens, hominibus inter ipsos omnibus inter omnia societas hæc est, in qua omnium rerum, quas ad communem usum natura genuit, est servanda communitas. Sunt autem omnes res hujus generis, in quibus sine detrimento alterius alteri commodari potest. Hinc illud esse dicit Cicero: Non prohibere aqua profuente. Nam aqua profluens*
8. De benef. 7. 4.
9. Seneca O. 5. 1. 1.
10. Offic. l. 1.
11. Lib. l. 1.
12. Vide Duar. in tit. de rer. div. & qual.
13. Offic.

fluens qva talis non qva flumen est, inter communia omnium à Jurisconsultis refertur: & à Poëta 1.

Quid prohibetis aquas? usus communis aquarum est.

Nec solem proprium Natura, nec aëra fecit,

Nec tenues undas, in publica munera veni.

Dicit hæc non esse natura propria, sicut Ulpianus 2. natura omnibus patere, tum qvia primum à natura prodita sunt, & in nullius adhuc dominium pervenerunt (ut loquitur 3. Neratius) tum qvia, ut Cicero dicit, à natura ad usum communem genita videntur. Publica autem vocat tralatitia significatione, non qvæ ad populum aliquem, sed qvæ ad societatem humanam pertinent, qvæ publica Jurisgentium in Legibus vocantur 4. hoc est, communia omnium, propria nullius. Hujus generis est Aër, duplici ratione, tum qvia occupari non potest, tum qvia usum promiscuum hominibus debet. Et eisdem de causis commune est omnium Maris Elementum, infinitum scilicet ita, ut possideri non queat, & omnium usibus accommodatum: sive navigationem respicimus, sive etiam piscaturam. Cujus autem juris est mare, ejusdem sunt, si qva mare aliis usibus eripiendo sua fecit, ut arenæ maris, quarum pars terris continua littus dicitur 5. Recte igitur Cicero 6. *quidam* commune *quam* mare fluctuantibus, littus *ejectis*? Etiam Virgilius auram, undam, littus cunctis patere dicit. Hæc igitur sunt illa qvæ Romani vocant communia omnium jure naturali 7. aut quod idem esse diximus, publica Jurisgentium, sicut & usum eorum modo communem, modo publicum vocant. Quamquam verò etiam ea nullius esse, quod ad proprietatem attinet, recte dicantur, multum tamen differunt ab his, qvæ nullius sunt, & communi usui attributa non sunt, ut feræ, pisces, aves: nam ista si quis occupet, in jus proprium transire possunt, illa vero totius humanitatis consensu proprietati in perpetuum excepta sunt propter usum, qui cum sit omnium, non magis omnibus ab uno eripi potest, quam à te mihi quod meum est. Hoc est, quod Cicero dicit, inter prima esse Justitiæ munera, rebus communibus pro communibus uti. Scholastici dicerent esse communia alia affirmative, alia privative. Distinctio hæc non modo Jurisprudentibus usitata est, sed vulgi etiam confessionem exprimit: unde apud Athenæum convivator mare commune esse dicit, ad pisces capiendum fieri. Et in Plautina Rudente servo dicenti, *Mare quidem commune certo est omnibus*, assentit piscator, addenti autem, *In mari inventum est, commune est*, recte occurrit:

Meum quod rete atq; hami nacti sunt, meum potissimum est.

Mare igitur proprium omnino alicujus fieri non potest, qvia natura commune hoc esse non permittit, sed jubet, imo ne littus quidem: 8. nisi quod hæc addenda est interpretatio: ut si quid earum rerum per naturam occupari possit, id eatenus occupantis fiat, quatenus ea occupatione usus ille promiscuus non

1. Ovid. lib. 6.
Metamorph.

2. L. Venditor.
ff. com. præd.
3. L. quod in
in littore ff. de
acq. rer. dom.
loco cit. Vide
Comi. com.
mun. civ. lib. 3.
cap. 2. Donell.
lib. 4. c. 2.

4. L. ult. de ufucap.
5. Arist. de rer. div.
6. loco citato.
7. Inst. de rer. div. §. & quidem naturali, & §. littorum.
ff. de rer. div. l. 1. & L. 2. L. Arist. cod. tit. L. quod in Littore. L. quamvis. de acq. rer. dom. L. si quis me de Injur. L. littora. Ne quid in l. publ. cum L. seq.

8. Vide Don. l. 4. c. 2.

2. Inst. de rer.
 div. §. litt. I. ri-
 arum. §. 1. ff.
 de rer. div. l.
 fluminis. ff. de
 damno inf.
 2. L. quamvis
 de acq. rer.
 dom.
 L. in littore.
 Nequid in l.
 publ. L. Arift.
 de rer. div. L.
 quod in litt. de
 acq. rer. dom.
 3. d. L. littora
 ne quid in l. p.
 Don. L. 4. c. 2.
 & c. 9. ad L.
 quamvis de
 acq. rer. dom.
 L. 2. in princ.
 & §. merito. &
 §. si quis a
 Princ. Nequid
 in loco publ.
 4. L. Nemo igitur
 ff. de rer.
 div. Vid. d. l.
 littora. ff. Ne-
 quid in l. publ.
 5. Horat.
 6. d. l. littora.
 7. L. 2. ne quid
 in l. publ. §.
 Adv.
 8. L. 1. §. si in
 mare. ff. de flu-
 minibus.
 9. Plin. lib. 10.
 c. 54.
 10. Lib. 10. E-
 pigr. 10.
 11. De Nab. c. 3.
 12. L. sane si
 maris ff. de

latur. Quod merito receptum est: nam cum ita se habet, cessat utraque ex-
 ceptio, per quam evenisse diximus, ne omnia in jus proprium transcriberentur
 1. Quoniam igitur inaedificatio species est occupationis, in littore licet aedifi-
 care 2. si id fieri potest sine ceterorum incommodo, ut Pomponius loquitur,
 quod ex Scavola explicabimus, nisi usus publicus, hoc est communis impe-
 diretur. Et qui aedificaverit, soli dominus fiet: quia id solum nec ullius pro-
 prium, nec ad usum communem necessarium fuit, est igitur occupantis: sed
 non diutius, quam durat occupatio, quia reluctari mare possessioni videtur,
 exemplo feræ, quæ si in naturalem se libertatem receperit, non ultra captoris
 est, ita & littus postliminio mari cedit. Quicquid autem privatum fieri occu-
 pando, idem & publicum, hoc est populi proprium posse ostendimus 3. Sic
 littus Imperii Romani finibus inclusum, populi Romani esse Celsus existimat:
 quod si ita est, minime mirandum est, eundem populum subditis suis occu-
 pandi littoris modum per Principem aut Praetorem potuisse concedere. Cete-
 rum hæc occupatio non minus quam privata ita restringenda est, ne ulte-
 rius porrigatur, quam uti salvus sit usus Jurisgentium. Nemo igitur potest à
 Populo Romano ad littus maris accedere prohiberi, & retia siccare, & alia fa-
 cere, quæ semel omnes homines in perpetuum sibi licere voluerunt. 4. Maris
 autem natura hoc differt à littore, quod mare nisi exigua sui parte nec inædi-
 ficari facile, nec includi potest: & ut posset, hoc ipsum tamen vix continge-
 ret, sine usus promiscui impedimento. Si quid tamen exiguum ita occupari
 potest, id occupanti conceditur, Hyperbole est igitur

Contra acta pisces æquora sentiunt

factis in altum molibus 5.

Nam Cellus jactas in mare pilas ejus esse dicit, qui jecerit 6. Sed id non conce-
 dendum, si deterior maris usus eo modo futurus sit. Et Ulpianus eum, qui
 molem in mare jactat, ita tuendum dicit, si nemo damnum sentiat 7. Nam si cui
 hæc res nocitura sit, Interdictum utique, ne quid in loco publico fiat compe-
 titurum. Ut & Labeo, si quid tale in mare struatur. Interdictum vult com-
 petere, Ne quid in Mari, quo portus, statio, iterve navigiis deterius sit, fiat.
 8. Quæ autem navigationis, eadem piscatus habenda est ratio, ut communis
 maneat omnibus. Neque tamen peccabit, si quis in maris diverticulo piscandi
 locum sibi palis circumsepia, atque ita privatum faciat: sicut Lucullus exciso
 apud Neapolim monte ad villam suam maria admisit 9. Et hujus generis, pu-
 to fuisse piscinas maritimas, quæcum Varro & Columella meminerunt. Nec
 Martialis alio spectavit, cum de Formiano Apollinaris loquitur 10.

Si quando Nereus sentit Æoli regnum.

Ridet procellas tuta de suo mensa.

Et Ambros. 11. *Inducis mare intra prædia tua, ne desint bellæ.* Hinc apparere
 potest, quæ mens Pauli fuerit, cum dicit, 12. si maris proprium jus ad aliquem
 perti-

perin
etun
iam e
hiclar
comm
poti
culu
rant,
luni
viti
que
cont
cian
qua
div
ces
est
pro
ror
fibi
pisc
rio
min
toto
elia
qua
pi
nar
pita
7. h
qra
Que
utin
rele
nihil
cunt
nibu
loru
qu
tuit

pertineat. Uti possidetis interdictum ei competere. Esse quidem hoc Interdictum ad privatas causas comparatum, non autem ad publicas, (in quibus etiam ea comprehenduntur, quæ jure gentium communi facere possumus) sed hic jam agi de jure fruendo, quod ex causa privata contingat, non publica, sive communi. Nam teste Marciano, 1. quicquid occupatum est & occupari potuit, id jam non est juris gentium, sicut est mare: exempli causa, si quis Lucullum aut Apollinarem in privato suo, quatenus diverticulum maris includerant, piscari prohibuisset, dandum illis interdictum Paulus putavit, non solum iniuriarum actionem, ob causam scilicet privatae possessionis 2. Imo in diverticulo maris, sicut in diverticulo fluminis, si locum talem occuparim, ibique piscatus sim, maxime si animum privatim possidendi plurium annorum continuatione testatus fuerim, alterum eodem jure uti prohibebo: ut ex Marciano colligimus, non aliter, quam in lacu, qui mei domini est. Quod verum quam diu durat occupatio, quemadmodum in littore antea diximus. Extra diverticulum idem non erit, ne scilicet communis usus impediatur 3. Ante ædes igitur meas aut prætorium ut piscari aliquæ prohibeant usurpatum quidem est, sed nullo jure, adeo quidem ut Ulpianus contemta ea usurpatione, si quis prohibeatur, iniuriarum dicat 4. agi posse. Hoc imperator Leo (cujus Legibus non utimur) contra juris rationem mutavit, voluitque *περὶ τοῦ θαλάσσης*, hoc est, vestibula maritima eorum esse propria, qui oram habitarent, ibique eos jus piscandi habere 5. quod tamen ita procedere voluit, ut septis quibusdam remotoriis, quas *ἐμπόχαι* Græci vocant, locus ille occuparetur: existimans nimium, non fore ut quis exiguum maris portionem alteri invideret, qui ipse toto mari ad piscandum admitteretur. Certe ut quis magnam maris partem, etiam si possit, publicis utilitatibus eripiat, non toleranda est improbitatis: in quam merito Vir sanctus 6. invehitur. *Spatia Maris sibi vindicant jure mancipii, piscinumque jura sicut vernaculorum conditione sibi servitii subiecta commemorant. Iste, inquit, sinus maris meus est: ille alterius. Dividunt elementa sibi potentes.* Est igitur Mare in numero earum rerum, quæ in commercio non sunt 7. hoc est, quæ proprii juris fieri non possunt. Unde sequitur, si proprie loquamur, nullam Maris partem in territorio populi alicujus posse censi. Quod ipsum Placentinus sensisse videtur, cum dixit, Mare ita esse commune, ut in nullius dominio sit, nisi solius Dei: & Johannes Faber, cum mare asserit relictum in suo jure & esse primævo, quo omnia erant communia 8. Alioquin nihil different, quæ sunt omnium communia ab his, quæ publica proprie dicuntur, ut mare à flumine. Flumen populus occupare potuit, ut inclusum finibus suis, mare non potuit. Territoria autem sunt ex occupationibus populorum, ut privata dominia ex occupationibus singulorum. Vidit hoc Celsus, qui clare satis distinguit inter littora 9. quæ populus Romanus occupare potuit, ita tamen ut usui communi non noceretur, & mare, quod pristinam natu-

1. L. nemo igitur ff. de rer. div.

2. L. si quisquam, de divers. & temp. præf.

3. L. præscriptio ff. de us.

4. L. iniuriarum. s. ult. ff. de injuriis, de l. iniuriarum

l. iniuriarum s. si quis me. 5. Novella Leo 102. 103. 104. Vide Cujac. 14. obs. 1.

6. Ambros. lib. 5. Hex. c. 10.

7. Donell. lib. 4. c. 6.

8. Joh. Faber ad d. s. Littorum inst. ff. de rer. div. adde D. D. ad L. *ἀκρωγας*

ff. ad l. rhodia. 9. L. Littora. Ne quid in loco publ.

1. Vide L. insula ff. de iudiciis. Vide L. Caesar. ff. de publ. Gloss. in L. quædam. de rer. div. & in d. L. littore & in §. 1. Inst. de rer. div. Bal. in d. l. quædam.

2. Bal. in c. in princ. in 2. col. Qvis. modo. feud. amitt. ad de L. unic. C. de Class. lib. ii. & Aug. in l. sanc. ff. de inj. L. venditor fundi Com. præ l. adde L. caveri, cod. tit.

3. C. quæ sint Regalia, in Feudis.

4. Vide Bal. de præscr. 4. 4. parte 5. part. prima. qv. 6. n. 4. 5. d. l. injuriarum. §. ff. quis me vers. conductor. ff. de injur. ff. de loco public. fruendo. 6. ad d. l. Quæ sunt Regalia.

ram retinuit. Nec ulla lex diversum indicat 1. Quæ vero leges à contrariæ sententiæ auctoribus citantur, aut de insulis loquuntur, quas clarum est occupari potuisse, aut de portu, qui non communis est, sed proprie publicus. Qui vero dicunt mare aliquod esse Imperii Romani, dictum suum ita interpretantur, ut dicant jus illud in mare ultra protectionem & jurisdictionem non procedere: quod illi jus à proprietate distinguunt: nec forte satis animadvertunt id ipsum, quod Populus Rom. classes præsidio navigantium disponere potuit, & deprehensos in mari piratas punire, non ex proprio sed ex communi jure accidisse, quod & aliæ liberæ gentes in mari habent. Illud interim fatemur, potuisse inter gentes aliquas convenire, ut capti in maris hac vel illa parte, hujus aut illius reipublicæ judicium subirent, atque ita ad commoditatem distinguendæ jurisdictionis in mari fines describi, quod ipsos quidem eam sibi legem ferentes obligat 2. at alios populos non item: neque locum, cujus proprium facit, sed in personas contrahentium jus constituit. Quæ distinctio ut naturali rationi consentanea est, ita Ulpiani responso quodam comprobatur, qui rogatus an duorum prædiorum maritimorum dominus, alteri eorum, quod venderet servitutem, potuisset imponere, ne inde in certo maris loco piscari liceret, respondet; rem quidem ipsam, mare scilicet servitute nulla affici potuisse, quia per naturam hoc omnibus pateret, sed cum bona fides contractus legem venditionis servari exposceret, personas possidentium & in jus eorum succedentium per istam legem obligari. Verum est loqui Jurisconsultum de prædiis privatis, & lege privata, sed in territorio & lege populorum eadem hic est ratio, quia populi respectu totius generis humani privatorum locum obtinent. Similiter in redditus, qui in piscationes maritimas constitui Regalium numero censentur, non rem, hoc est mare, aut piscationem, sed personas non obligant 3. Quare subditi, in quos legem ferendi potestas Reipublicæ aut principi ex consensu competit, ad onera ista compelli forte poterunt: sed exteris jus piscandi ubique immune esse debet, ne servitus imponatur mari, quod servire non potest. Non enim maris eadē quæ fluminis ratio est 4. quod cum sit publicum, id est populi, jus etiam in eo piscandi à populo aut Principe concedi aut locari potest, ita, ut ei qui conduxit, etiam interdictum Veteres dederint, de loco publico fruendo, addita conditione, si is, cui locandi jus fuerit, fruendum alicui locaverit 5. quæ conditio in mari evenire non potest. Ceterum qui ipsam piscationem numerant inter Regalia, ne quidem illum locum, quem interpretabantur, satis inspexerunt. Quod Iserniam & Algotum non latuit. Demonstratum est 6 nec populo nec privato cuiquam jus aliquod proprium in ipsum mare (nam diviticulum excipimus) competere posse, cum occupationem nec natura, nec usus publici ratio permittat. Hujus autem rei causa instituta fuerat hæc disputatio, ut apparet Lusitanos, mare, quo ad Indos navigatur sui juris non fecisse. Nam utraque ratio, quæ pro-

prietatem impedit, in hac causa est, quam in ceteris omnibus infinito efficacior. Quod in aliis difficile videtur, in hac omnino fieri non potest: quod in aliis iniquum iudicamus, in hac summe barbarum est, atque in humanum. Non de mari interiore hic agimus, quod terris undique infusum, alicubi etiam fluminis latitudinem non excedit, de quo tamen satis constat locutos Romanos Jurisconsultos, cum nobiles illas adversus privatam avaritiam sententias ediderunt: de Oceano quaritur, quem immensum, infinitum, rerum parentem, caelo conterminum antiquitas vocat: cujus perpetuo humore non fontes tantum & flumina & maria, sed nubes, sed ipsa quodammodo sidera pasci veteres crediderunt: qui denique per reciprocas aestuum vices terram hanc humani generis sedem ambiens, neque tueri, neque includi potest, & possidet verius quam possidetur. In hoc autem Oceano, non de sinu aut fretu, nec de omni quidem eo, quod è littore conspici potest controversia est. Vindicant sibi Lusitani quicquid duos Orbes interjacet, tantis spatiis discretos, ut plurimis seculis famam sui non potuerint transmittere. Quod si Castellanorum, qui in eadem sunt causa, portio accedat, parvo minus omnis Oceanus duobus populis mancipatus est, aliis tot gentibus ad Septentrionum redactis angustias: multumque decepta est Natura, quæ cum elementum illud omnibus circumfudit, omnibus etiam suffecturum credidit. In tanto mari, si quis usu promiscuo solum sibi imperium & ditionem exciperet, tamen immodicæ dominationis affectator haberetur: si quis piscatu arceret alios, insana cupiditatis notam non effugeret. At qui etiam navigatum impedit, quo nihil ipsi perit, de eo quid statuemus? si quis ab igne, qui totus suus est, ignem capere, lumen suo de lumine, alterum prohiberet, lege hunc humanæ societatis reum peragerem: quia vis ea est istius naturæ.

Ut nihilominus ipsi luceat, cum illi accenderit &c.

1. Ennius.

Quidni enim, quando sine detrimento suo potest, alteri communicet, in iis, quæ sunt accipienti utilia, danti non molesta? 2. Hæc sunt, quæ Philosophi 3. non alienis tantum, sed & ingratis præstari volunt. Quæ verò in rebus privatis invidia est, eadem in re communi non potest non esse immanitas. Improbissimum enim hoc est, quod naturæ instituto, consensu gentium, meum non minus, quam tuum est, id te ita intercipere, ut ne usum quidem mihi concedas, quo concessio nihilominus id tuum sit, quam antea fuit. Tum verò etiam, qui alienis incumbunt, aut communia intercipiunt, certa quadam possessione se tuentur. Quia enim prima, ut diximus, occupatio res proprias fecit, idcirco imaginem quandam dominii præfert, quamvis injusta detentio. At Lusitani num sicuti terras solemus, sic mare illud impositis prædiis, ita undique cinxerunt, ut in ipsorum manu esset, quos vellent excludere? An vero tantum hoc abest, ut ipsi etiam, cum adversus alios populos mundum dividunt, non ullis limitibus aut natura, aut manu positus? sed imaginaria quædam

2. Cicer. de off. 1.

3. Sen. lib. 3. cap. 28.

dam

1. Johann. Fa-
ber. ad §. li-
torum.

2. Ex Plin. l. 2.
c. 69. & lib. 6.
c. 31. & Mela
lib. 3.

3. Plin. l. 6. c.
23.

4. Lib. 2. & 17.

5. Loc. cit. &
12. c. 19.

dam linea se tueantur ? quod si recipitur, & dimensio talis ad possidendum valet, jamdudum nobis Geometra terras, Astronomi etiam cælum eriperent. Ubi hic igitur est ista, sine qua nulla dominia cøperunt, corporis ad corpus adjunctio ? Nimirum apparet in nulla re verius dici posse, quod Doctores nostri prodiderunt 1. Mare, cum sit incomprehensibile, non minus quam aër, nullius populi bonis potuisse applicari. Si verò ante alios navigasse, & viam quodammodo aperuisse, hoc vocant occupare, quid esse potest magis ridiculum ? Nam cum nulla pars sit maris, in quam non aliquis primus ingressus sit, sequetur omnem navigationem ab aliquo esse occupatam. Ita undique excludimus. Quin & illi, qui terrarum orbem circumvecti sunt, totum sibi Oceanum acquisivisse dicendi erunt. Sed nemo nescit navem per mare transeuntem, non plus juris quam vestigii relinquere. Verum etiam, quod sibi fumunt, neminem ante ipsos eum Oceanum navigasse, id minime verum est. Magna enim pars ejus, de quo agitur maris, ambitu Mauritaniae, jam olim navigata est: ulterior & in orientem vergens victoriis Magni Alexandri lustrata est, usque in Arabicum sinum. 2. Olim autem hanc navigationem Gaditanis percognitam fuisse, multa argumenta sunt. Cajo Cæsare Augusti filio in Arabico sinu res regente signa navium ex Hispaniensibus naufragiis agnita. Et quod Cælius Antipater tradidit, vidisse se, qui ex Hispania in Æthiopiam commercii gratia navigasset: Etiam Arabibus, si verum est, quod Cornelius Nepos testatus est, Eudoxum quendam sua ætate cum Lathyrum Regem Alexandriae fugeret, Arabico sinu egressum Gades usque pervectum. Pœnos autem, qui re maritima plurimum valuerunt, eum Oceanum non ignorasse, longe clarissimum est, cum Hanno Carthaginis potentia floreante circumvectus à Gadibus ad finem Arabiae, præternavigato scilicet promontorio, quod nunc Bonæ Spei dicitur, (Vetus videtur nomen Hesperion ceras fuisse) omne id iter, situmque littoris & insularum scripto complexus sit, testatusque ad ultimum non mare sibi, sed com meatum defuisse. Ab Arabico autem sinu ad Indiam, Indicique Oceani insulas, & auream usque Chersonesum, quam esse Japanem credunt plerique, etiam re Romana floreante navigari solitum, iter à Plinio 3. descriptum, legationes ab Indis ad Augustum, ad Claudium etiam ex Taprobane insula, deinde gesta Trajani & tabulae Ptolomaei satis ostendunt. Jam suo tempore Strabo 4. Alexandrinorum mercatorum classem ex Arabico sinu, ut Æthiopiae ultima, ita & Indiae, petisse testatur, cum olim paucis navibus id auderetur. Inde magna populo Romano vectigalia: Addit Plinius 5. impositis sagittariorum cohortibus piratarum metu navigatum: solamque Indiam quingenties sestertium, si Arabiam addas & Seres, millies annis omnibus Romano Imperio ademisse: & merces centuplicato venditas. Et hæc quidem vetera satis arguunt primos non fuisse Lusitanos. In singulis autem sui partibus Oceanus ille, & tunc cum eum Lusitani ingressi sunt, & nunquam non

non cognitus fuit. Mauri enim, Aethiopes, Arabes, Persæ, Indi eam maris partem, cuius ipsi ac accolæ sunt, nescire neutiquam potuerunt. Mentuntur ergo, qui se mare illud invenisse jactant. Quid igitur, dicet aliquis, parumne videtur, quod Lusitani intermissam multis fortè seculis navigationem primi repararunt, & quod negari non potest, Europæis gentibus ignotam ostenderunt, magno suo labore, sumtu, periculo? Imo verò si in hoc incubuerunt, ut quod soli reperissent id omnibus monstrarent, quis adeo est amens, qui non plurimum se illis debere profiteatur? Eandem enim gratiam, laudemque & gloriam immortalem illi promeruerint, quæ omnes contenti fuerunt rerum magnarum inventores, quotquot scilicet non sibi, sed humano generi prodesse studuerunt. Sin Lusitanis suus ante oculos quæstus fuit, lucrum, quod semper maximum est in prævertendis negotiationibus, illis sufficere debuit. Et scimus itinera prima proventus interdum quater decuplos, aut etiam uberiores dedisse: quibus factum, ut inops diu populus ad repentinas divitias subito prorumperet, tanto luxur apparatu, quantus vix beatissimis gentibus in summo progressu diu fortunæ fastigio fuit. Si verò eidem in hoc præiverunt, ne quisquam sequeretur, gratiam non merentur, cum lucrum suum respexerint. Lucrum autem suum dicere non possunt, cum eripiant alienum. Neque enim illud certum est, nisi ivissent eo Lusitani, iturum fuisse neminem. Adventabant enim tempora, quibus ut artes pene omnes, ita & terrarum & marium situs clarius in dies noscebantur. Excitassent vetera, quæ modo retulimus, exempla, & si non uno impetu omnia patuissent, at paulatim promota velis fuissent littora alio semper aliud monstrante. Factum denique fuisset, quod fieri potuisse Lusitani docuerunt, cum multi essent populi non minus flagrantés mercaturæ & rerum externarum studio. Venetis, qui multa jam Indiæ didicerant, cetera inquirere promptum fuit. Gallorum Brittonum indefessa sedulitas, Anglorum audacia cepto non defuisset. Ipsi Batavi multo magis desperata aggressi sunt. Nulla igitur æquitatis ratio, ne probabilis quidem ulla sententia à Lusitanis stat. Omnes enim, qui mare volunt imperio alicujus subjici posse, id ei attribuunt, qui proximis portus & circumjacentia littora in ditione habet 1. At Lusitani in illo immenso littorum tractu paucis exceptis præfidiis nihil habent, quod suum possunt dicere. Deinde verò etiam, qui mari imperaret, nihil tamen posset ex usu communi deminuere, sicut populus Romanus arcere neminem potuit, quo minus in littore Imperii Romani cuncta faceret, quæ jure Gentium permittebantur 2. Et si quicquam eorum prohibere posset, puta piscaturam, quæ dici quodammodo potest pisces exauriri, ad navigationem non posset, per quam mari nihil perit. Cui rei argumentum est longe certissimum, quod ex Domorum sententia ante retulimus, etiam in terra, quæ cum populis, tum hominibus singulis in proprietatem attributa est: iter tamen, certe inerme &

d

1. Gloss. in c. ibi peric. §. porro super verbo terro. De elect. in sexto & ibi Can. Gloss. in c. licet ff. de Feriis.
2. L. nemo igitur. ff. de rer. div. adde Alber. Gentilem de jure belli lib. 1. c. 19. sub finem.

innoxium, nullius gentis hominibus iuste negari: sicut & porum ex flumine. Ratio apparet, quia cum unius rei naturaliter usus essent diversi, eum duntaxat gentes divisisse inter se videntur, quia sine proprietate commode haberi non potest; contra autem eum recepisse, per quem domini conditio deterior non esset futura. Omnes igitur vident, eum, qui alterum navigare prohibet nullo jure defendi, cum eundem etiam injuriarum teneri. Ulpianus dixerit 1. alii autem etiam interdictum utile prohibito competere existimaverint. 2. Et sic Batavorum intentio communi jure nititur, cum fateantur omnes, permissum cuilibet in mari navigare etiam a nullo Principe impetrata licentia: quod Legibus Hispanicis diserte expressum est 3.

CAP. VI.

Mare aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificia.

Donatio Pontificis Alexandri, quæ à Lusitanis mare, aut jus navigandi folis sibi vindicantibus, cum inventionis deficiat titulus, secundo loco adduci potest, satis ex iis, quæ ante dicta sunt vanitatis vincitur. Donatio enim nullum habet momentum in rebus extra commercium positis. Quare cum mare aut jus in eo navigandi proprium nulli hominum esse possit, sequitur, neque dari à Pontifice, neque à Lusitanis accipi potuisse. Præterea cum supra relatum sit ex omnium sani judicii hominum sententia Papam non esse dominum temporalem totius orbis, ne Maris quidem esse satis intelligitur: quoniam etsi id concederetur, tamen jus annexum Pontificatui in Regem aliquem, aut populum pro parte nulla transferri debuisset. Sicut nec imperator posset Imperii provincias in suos usus convertere, aut pro suo arbitrio alienare. 4. Illud saltem nemo negaturus est, cui aliquid sit frontis, cum jus disponendi in temporalibus Pontifici nemo concedat, nisi forte quantum ejus rerum spiritualium necessitas requirit, ista autem, de quibus nunc agimus mare scilicet & jus navigandi, lucrum & quæstum merum, non pietatis negotiatione respiciant, sequi nullam hac in re fuisse illius potestatem. Quid, quod ne Principes quidem, hoc est, domini temporales possunt ullo modo à navigatione aliquem prohibere, cum si, quod habent jus in mari, id sit tantum jurisdictionis ac protectionis? Etiam illud notissimum est apud omnes, ad ea facienda, quæ cum lege Naturæ pugnant, nullam esse Papæ auctoritatem. 5. Pugnat autem cum lege Naturæ, ut mare aut ejus usum quisquam habeat sibi proprium, ut jam satis demonstravimus. Cum denique jus suum auferre alicui Papa minime possit, quæ erit facti istius defensio, si tot populos immerentes, indemnatos, innoxios ab eo, quod ad ipsos non minus, quam ad Hispanos pertinebat, uno verbo voluit excludere? Aut igitur dicendum est, nullam esse vim ejusmodi pronuntiationis, aut, quod non minus credibile est, eum Pontificis

1. L. 2. §. si quis in mar. ff. Ne quid in l. publ.
2. Gloss. ad L. 3. ut in flum. publ.

3. Bal. in l. it. lapilli. 3. col. ff. de rer. div. Roder. Zuar. Hispanus in conf. 1. de usu maris. 3. part. tit. 28. L. 10. 6. & 12.

4. Vid. loco tit. n. 26.

5. Sil. in verb. Papa. n. 16.

[Faint, mostly illegible text in a historical script, likely Latin or German. The text is arranged in several paragraphs across the page. There are some dark spots and stains on the paper.]

tificis animum fuisse, ut Castellanorum & Lusitanorum inter se certamini intercessum voluerit, aliorum autem juri nihil diminutum.

CAP. VII.

Mare aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titulo præscriptionis aut consuetudinis.

Ultimum iniquitatis patrocinium in præscriptione solet esse aut consuetudine. Et huc igitur Lusitani se conferunt: sed utrumque illis præsidium certissima juris ratio præcludit. Nam præscriptio à jure est civili, unde locum habere non potest inter Reges, aut inter populos liberos 1. multo autem minus ubi jus naturæ aut gentium resistit, quod jure civili semper validius est. Quin & ipsa lex civilis præscriptionem hic impedit 2. Usucapi enim, aut præscriptione acquiri prohibentur, quæ in bonis esse non possunt, deinde quæ possideri vel quasi possideri nequeunt, & quorum alienatio prohibita est. Hæc autem omnia de mari & usu maris vere dicuntur. Et cum publica res, hoc est populi alicujus nulla temporis possessione quæri posse dicantur, sive ob rei naturam, sive ob eorum privilegium adversus quos præscriptio ista procederet, quanto justius humano generi, quam uni populo id beneficium dandum fuit in rebus communibus? Et hoc est, quod Papinianus scriptum reliquit 3. præscriptionem longæ possessionis ad obtinenda loca juris gentium publica concedi non solere: ejusque rei exemplum dat in littore, cujus pars imposito ædificio occupata fuerat: nam eo diruto, & alterius ædificio in eodem loco postea extructo, exceptionem opponi non posse: quod deinde similitudine rei publicæ illustrat: nam & si quis in fluminis diverticulo pluribus annis piscatus sit, postea, interrupta scilicet piscatione, alterum eodem jure prohibere non posse. Apparet igitur Angelum & qui cum Angelo dixerunt 4. Venetis & Januensibus per præscriptionem jus aliquod in sinum maris suo littori præjacentem acquiri potuisse, aut falli, aut fallere, quod sane Jurisconsultus nimium est frequens, cum sanctæ professionis auctoritatem, non ad rationes & leges, sed ad gratiam conferunt potentiorum. Nam Martiani quidem responsum, de quo & ante egimus, si recte cum Papiniani verbis comparetur, non aliam recipere potest interpretationem 5. quam eam, quæ & Joanni olim & Bartolo probata est, & nunc à doctis omnibus recipitur 6. ut scilicet jus prohibendi procedat quamdiu durat occupatio: non autem si ea omisa sit: omisa enim non prodest, nec si per mille annos fuisset continuata, ut recte animadvertit Castrensis. Et quamvis hoc voluisset Martianus, quod minime credendus est cogitasse, in quo loco occupatio conceditur, in eodem præscriptionem concedi, tamen absurdum erat, quod de flumine publico dictum erat ad Mare commune, & quod de diverticulo ad sinum proferre, cum hæc præscriptio usus, quæ est Jure gentium communio, impositura sit, illa autem publico usui non

d 2

1. Valsq. c. 15.
2. Vide Don.
1. 5. com. c. 22.
- & seqq. L. sed
- Coff. ff. de cō-
- tra empt. L. u.
- suc. ff. de usu-
- cap. L. sine ff.
- eod. c. five
- posi. de Reg.
- jur. in 6. L. a-
- lienationis. ff.
- de verb. sign.
- L. si fundum ff.
- de fund. d.
3. L. præsc. C.
- de oper. publ.
- L. dilig. C. de
- Aqvæ. L. viā
- ff. de via publ.
- L. ult. ff. de
- usucap.
4. Conf. 286.
- Thema tale
- est: inter ce-
- tera capitula
- pacis.
5. I. si quis qvā
- ff. de div. &
- temp. præscr.
6. Duar. de u-
- suc. c. 3. Cuj.
- ad d. ult. de
- usuc. Donell.
- Com. l. 5. c. 22.
- in d. ult. n. 4.
- per l. quod in
- litt. ff. de acq.
- rer. dom.

7. Ex l. lufum 2.
 qvæ. C. de A-
 qvæ d. lib. 11.
 conf. cū l. Di-
 lig. eod. tit. &
 cum l. hoc jur.
 §. Ducto aqvæ
 ff. de Aqvæ
 qvot. & æst.
 2. Ad c. acce-
 dentes. de
 præfcriptione.
 3. De præfcr.
 4. part. 5. part.
 princip. q. 6.
 n. 8.

4. d. l. ultima.

5. Part. 3. tit.
 29. l. 7. inc.
 Placa. Rod.
 Zuarius d.
 conf. num. 4.
 6. Fachin. l. 8.
 c. 26. & c. 33.
 Covarr. de
 præfcr. part. 2.
 §. 2. n. 8. & §. 3.
 n. 4. & 9.
 7. Fach. l. 8. c.
 28.
 8. Aret. in rubr.
 ff. de rer. div.
 alleg. Balbus.
 de loc. n. 2.
 Vide Vafq.
 contr. ill. cap.
 29. num. 38.

9. Ad l. sanc.

non admodum noceat. Alterum autem Angeli argumentum, quod ex aqvæ ductu sumitur, i. eodem Castrensi monstrante, ut à qvæstione alienissimum ab omnibus merito exploditur. Falsum igitur est, talem præscriptionem etiam eo tempore gigni, cuius initium omnem memoriam excedat. Ubi enim lex omnem omnino tollit præscriptionem, ne istud quidem tempus admittitur, hoc est, ut Felinus loquitur, 2. materia impræscriptibilis tempore inmemoriali, non sit præscriptibilis. Fatetur, hæc vera esse Balbus, 3. sed Angeli sententiam receptam dicit hac ratione, quia tempus extra memoriam positum, idem valere creditur privilegio, cum titulo amplissimus ex tali tempore præsumatur. Apparet hinc non aliud illos sensisse, quam si pars aliqua reipublicæ, puta Imperii Romani, supra omnem memoriam usa esset tali jure, ei dandam præscriptionem hoc colore, quasi Principis concessio præiisset. Quare cum nemo sit dominus totius generis humani, qui jus illud adversus homines omnes homini, aut populi alicui potuisset concedere, sublato illo colore, necesse est etiam præscriptionem interimi. Et sic ex illorum etiam sententia, inter Reges aut populos liberos prodesse, nihil potest lapsus infiniti temporis. Vanissimum autem & illud est, quod Angelus docuit, etiam si ad dominium præscriptio proficere non potest, tamen dandam esse possidenti exceptionem. Nam Papinianus disertis verbis exceptionem negat, 4. & aliter non potuit sentire, cum ipsius seculo præscriptio nihil esset aliud, quam exceptio. Verum igitur est, quod & leges Hispanicæ exprimunt, 5. in his rebus, quæ communi hominum usui sunt attributæ, nullis omnino temporis præscriptionem procedere, cujus definitionis illa præter ceteras ratio reddi potest, quod, qui re communi utitur, ut communi uti videtur, non autem jure proprio, & ita præscribere non magis, quam fructuarius potest vitio possessionis. 6. Altera hæc etiam non condemnanda est, quod in præscriptione temporis, cuius memoria non extat, quamvis titulus & bona fides præsumantur, tamen si re ipsa appareat titulum, omnino nullum dari posse, & sic manifesta sit fides mala, quæ in populo maxima, quasi uno corpore perpetua esse censetur, & ex duplici defectu præscriptio corrui. 7. Tertia verò, quia res hæc est meræ facultatis, quæ non præscribitur, ut infra demonstrabimus. Sed nullius est finis argutiarum. Inveniunt, qui in hoc argumento à præscriptione consuetudinem distinguerent, ut illa scilicet exclusi, ad hanc confugerent. Discrimen autem, quod hic statuunt, sane ridiculum est: ex præscriptione ajunt unius, quod ab eo aufertur alteri applicari, 8. sed cum aliquod jus ita alicui applicatur, ut alteri non auferatur, tum dici consuetudinem: quasi verò cum jus navigandi, quod communiter ab omnibus pertinet, exclusis aliis ab uno usurpatur, non necesse sit omnibus perire quantum uni accedit. Errori huic ansam dederunt Pauli verba non recte accepta, qui cum de jure proprio maris ad aliquem pertinente loqueretur, 9. fieri hoc posse, dixit Accursius, per privilegiū aut consuetudinem: quod addita-

additamentum ad Jurisconsulti textum nullo modo accedens, mali potius conjectoris esse videtur, quam boni interpretis. Mens Pauli supra applicata est. Ceterum illi, si vel sola Ulpiani verba, 1. quæ paulo ante præcedunt, satis considerassent, longe aliud dicturi erant. Fatetur enim, ut quis ante ædes medias piscari prohibeantur, esse quidem usurpatum. 2. hoc est receptum consuetudine: sed nullo jure, ideoque injuriarum actionem prohibito non denegandam. Contemnit igitur hunc morem, & usurpationem vocat, ut inter Christianos Doctores Ambrosius. 3. Et merito. Quid enim clarius, quam non valere consuetudinem, quæ juri naturæ, aut gentium ex adverso opponitur? 4. Consuetudo enim species est juris positivi, quod legi perpetuæ obrogare non potest. Est autem lex illa perpetua, ut mare omnibus usu commune sit. Quod autem in præscriptione diximus, idem consuetudine verum est, si quis eorum, qui diversum tradiderunt, sensus excutiat, non aliud reperturum, quam consuetudinem privilegio parari. Atque adversus genus humanum concedendi privilegium nemo habet potestatem: quare inter diversas res publicas consuetudo ista vim non habet. Verum omnem hanc quæstionem diligentissimè tractavit Valsvius, 5. decus illud Hispaniæ, cujus nec in explorando jure subtilitatem, nec in docendo libertatem unquam desideres. Is igitur posita Thesi Loca publica & jure gentium communia præscribi non posse, quam multis firmat auctoribus: exceptiones deinde subjungit ab Angelo & aliis confictas, quas supra retulimus. Hæc autem examinaturus recte judicat istarum rerum veritatem pendere à vera juris, tam naturæ quam gentium cognitione. Jus enim naturæ, cum à divina veniat providentia, esse immutabile. Hujus autem naturalis partem esse jus gentium primævum, quod dicitur, diversum à jure gentium secundario sive positivo: quorum posterius mutari potest. Nam si qui mores cum jure gentium primævo repugnent, hi non humani sunt, ipso iudice, sed ferini, corruptelæ & abusus, non leges & usus. Itaque nullo tempore præscribi potuerunt, nulla lata lege justificari, nullo multarum etiam gentium consensu, hospitio, & exercitatione stabiliri, quod exemplis aliquot, & Alphonsi Castrensis Theologi Hispani testimonio confirmat. 6. Ex quibus apparet, inquit, quam suspecta sit sententia eorum, quos supra retulimus, existimantium, Genueses, aut etiam Venetos posse non injuria prohibere alios navigare per Gulfum aut pelagus sui maris, quasi æquora ipsa præscriperint. Id quod non solum est contra leges: 7. sed etià est contra ipsum jus naturæ, aut gentium primævum, quod mutari non posse diximus. Quod si contra illud jus constet, quia non solum maria aut æquora eo jure communia erant, sed etiam reliquæ omnes res immobiles. Et licet ab eo jure postea recessum fuerit ex parte, puta, quoad dominium & proprietatem terrarum, quarum dominium jure Naturæ commune, distinctum & invisum, sicque ab illa communione segregatum fuit: 8. tamen diversum fuit, & est in dominio maris, quod ab origine Mundi, ad hodiernum usque diem est, fuitque semper in communi, nulla ex parte immutatum, ut est notum.

1. In d. l. injuriæ §. ult.

2. Vide Gloss. eod. loco.

3. 1. de offic. 28. Gentil. l. 1. c. 29. sub fin.

4. Auth. ut nulli jud. §. 1. c. cum tanto de consuet.

5. Controv. ill. cap. 89. n. 12. & seqq.

6. De potest. leg. pæn. l. 2. c. 14. part.

7. All. l. quod in litt. ff. de acqu. rer. dom. l. fin. in princ. ff. de usuc. §. flumina, verb. omnib. de rev. div. l. si quis- quæ. ff. de rer. div. l. si quis- quam. ff. de diversis & temp. præscr. l. si ne si maris. ff. de injuriis.

8. All. c. ex. ff. de just. & jure. §. jus gentiū. & §. jus autem gent. Inst. de jure natur.

notum. Et quamvis ex Lusitanis magnam turbam sepe audiverim in hac esse opinionem, ut eorum Rex ita præscripserit navigationem Indici Occidentalis (forte Orientalis) ejusdemque vastissimi Maris, ita ut reliquis gentibus æquora illa transfrētare non liceat, & ex nostrismet Hispanis vulgus in eadem opinione fere esse videtur, ut per vastissimum immensumque pontum ad Indorum Regiones, quas potentissimi Reges nostri subegerunt reliquis mortalium navigare, præterquam Hispanis jus minime sit, quasi ab eis id jus præscriptum fuerit, tamen istorum omnium non minus Infanz sunt opiniones, quam eorum, qui quoad Genueses & Venetos in eodem fere Somnio esse adsolent, quas sententias Ineptire vel ex eo dilucidius apparet, quod istarum nationum singula contra seipsas nequeunt præscribere: hoc est, non respublica Venetiarum contra semetipsam, non Regnum Hispanicum contra semetipsum, non Regnum Lusitanicum contra semetipsum. Esse enim debet differentia inter agentem & patientem. Contra reliquas vero nationes longe minus præscribere possunt, quia jus præscriptionum est mere civile, ut fuisse ostendimus supra. Ergo tale jus cessat, cum agitur inter Principes vel populos, superiorum non recognoscentes in temporalibus. Jura enim mere civilia cujuscunque regionis, quoad externos populos, nationes, vel etiam homines singulos, non magis sunt in consideratione, quam si re vera esset tale jus, aut nunquam fuisset, & ad jus commune gentium primæum vel secundarium recurrendum est, eoque utendum, quo jure talem maris præscriptionem & usurpationem admissam non fuisse, satis constat. Nam, & hodie usus aquarum communis est, non secus quam erat ab origine Mundi. Ergo & in æquoribus & aquis nullum jus est aut esse potest humano generi, præterquam quoad usum communem. Præterea de jure naturali & divino est illud præceptum, ut: Quod tibi non vis fieri, alteri non facias. Unde cum navigatio nemini possit esse nociva, nisi ipsi naviganti, par est ut nemini possit, aut debeat impediri, ne in re sua natura libera, sibi que minime noxia navigationum libertatem impediatur, & ledatur contra dictum præceptum & contra regulam: præsertim cum omnia intelligantur esse permissa, quæ non reperiuntur expressim prohibita. 2. Quinimo non solum contra jus naturale esset, velle impedire talem navigationem, sed etiam tenemur contrarium facere, hoc est, prodesse iis quibus possumus, cum id sine damno nostro fieri potest. Quod cum multis auctoritatibus tam divinis quam humanis confirmasset, subjungit postea 3. Ex superioribus etiam apparet suspectam esse sententiam Joannis Fabri, Angelii, Baldi, & Francisci Balbi, quos supra retulimus, existimantium loca juris gentium communia, esse acquiri non possint præscriptione, posse tamen acquiri consuetudine, quod omnino falsum est; eaque traditio cæca & nubila est, omnique rationis lumine carens, legemque verbis non rebus imponens. 4. In exemplis enim de Mari Hispanorum, Lusitanorum, Venetorum, Genuesium, & reliquorum, constat consuetudine jus tale navigandi, & alios navigare prohibendi non magis acquiri quam præscriptione. Utroque enim casu ut apparet, eadem est ratio. Et

quia

1. All. l. sequitur. §. si viam ff. de usufructu. §. si itaq; inst. de act. Ut dictis jur. & l. cum filio ubi multa per Bartol. & Jas. ff. de legat. 1. Part. 1. in pr. qv. 3. & 4.
2. L. libertas. ff. de statu hom. §. libert. inst. de jure pers. l. 1. & 2. ff. de homine l. ex lib. 1. §. quæ oneranda ff. Quar. rer. act. nid. l. si quando. §. ill. verb. astr. ingend. C. de inoffic. test. l. nec non §. quod eis. ff. ex qvib. caus. ma. l. super statuas
3. C. de religiosis.

4. Contra lib. 2. cum vulgaris C. com. de leg. 5. illud. ff. ad l. Aquil.

quia per jura & rationes supra relatas id esset contra naturalem equitatem, nec ullam induceret utilitatem, sed solum lesionem, sicque ut lege expressa introduci non possent, ita etiam nec lege tacita, qualis est consuetudo 1. Et tempore id non justificaretur, sed potius deterius & injurius indies fieret. Ostendit deinde ex prima terrarum occupatione posse populo, ut venandi jus, ita piscandi in suo flumine competere, & postquam illa semel ab antiqua communione separata sunt, ita ut particularem applicationem admittant, prescriptione temporis ejus, cujus initii memoria non extet, quasi tacita populi concessione acquiri posse. Hoc autem per prescriptionem contingere, non per consuetudinem, quia solius acqvirentis conditio melior fiat, reliquorum verò deterior. Et cum tria enumerasset, quæ requiruntur, ut jus proprium in flumine piscandi præscribatur: Quid autem subdit, quoad mare? Et in eo magis est, quod etiam concursus istorum trium non sufficeret ad acqvirendum jus. Ratio differentie inter mare ex una parte, & terram & flumina ex altera, quia illo casu, ut olim, ita & hodie, & semper, tam quoad piscandum, quam quoad navigandum mansit integrum jus gentium primum, neque unquam fuit à communione hominum separatum, & alicui, vel aliquibus applicatum. Posteriore autem casu, nempe in terra vel fluminibus aliud fuit, ut jam differimus. Sed quare jus gentium secundarium, ut eam separationem quoad terras & flumina facit, quoad mare facere desit? respondeo, quia illo casu expediebat. Constat enim, quod si multi venentur, aut piscantur in terra vel flumine, facile nemus feris, & flumen piscibus evacuatum rediditur, id quod in mari non est. Item fluminum navigatio facile deterior fit, & impeditur per ædificia, quod in mari non est. Item per aqueductus facile evacuatur flumen: non ita in mari. 2. ergo in utroque non est par ratio. Nec ad rem pertinet, quod supra diximus, communem esse usum aquarum, fontium etiam & fluminum. Nam intelligitur quoad bibendum & similia, quæ fluminis dominium aut jus habenti, vel minime vel levissime nocent. 3. Minima enim in consideratione non sunt. Pro nostris sententiis facit, quia iniqua nullo tempore præscribuntur, & ideo lex iniqua nullo tempore præscribitur, aut justificatur. Mox: Et quæ sunt in præscriptibilia ex legis dispositione, nec per mille annos præscriberentur: quod innumeris doctorum testimoniis fulcit. 4. Nemo jam non videt, ad usum rei communis intercipiendum nullam quantvis temporis usurpationem prodesse. Cui adjungendum est etiam eorum, qui dissentiant auctoritatem, huic quæssioni non posse accommodari. Illi enim de Mediterraneo loquuntur, nos de Oceano: illi de sinu, nos de immenso mari, quæ in ratione occupationis plurimum differunt. Et quibus illi indulgent prescriptionem; illi littora maris continua possident, ut Veneti & Januenses, quod de Lusitanis dici non posse, modo patuit. Imo & si prodesse posset tempus, ut quidem posse, putant in publicis, quæ sunt populi, tamen non ea ad sunt, quæ necessario requiruntur 5. Primum enim docent omnes desiderari, ut is, qui præscribit hujusmodi actum

1. c. Erit. attem lex. 4. dist. 1.1. & 2. ff. de leg. l. de quib. cum seq. ff. de leg. c. fin. de præscript.

2. Per tot. tit. ff. ne quid in flum. pub.

3. L. Scio. ff. de minor. Vsq. lib. 1. de suc. resc. c. 7.

4. All. Balbum de præsc. 5. in pr. in qv. 11. illius. 5. qv. præ. Gl. in c. inter cet. 16. q. 3. Alph. de Castr. de potest. leg. poen. lib. 2. c. 14. Bal. in fin. & ibi Ang. in omnes. C. de Præscr. 30. ann. &c. 5. d. loc. n. 38.

Etum, eum exercuerit non longo duntaxat tempore, sed memoriam excedente: deinde ut tanto tempore eundem actum nemo alius exercuerit, nisi concessione illius, vel clandestine: præterea ut alios uti volentes prohibuerit, scientibus quidem & patientibus iis ad quos ea res pertinebat: nam etsi exercuisset semper, & quosdam exercere volentes prohibuisset semper, non tamen omnes; quia alii fuerunt prohibiti, alii vero libere exercuerunt, id quidem non sufficeret, ex Doctorum sententia. Apparet autem debere hæc omnia concurrere, tum quia præscriptioni publicarum rerum lex inimica est, tum ut videatur præscribens jure suo non autem communi usus, idque non interrupta possessione. Cum autem tempus postulatur, cujus initii non exstet memoria, non semper sufficit, ut optimi interpretes ostendunt, probare seculi lapsum; sed constare oportet famam rei à majoribus ad nos transmissam, ita ut nemo supersit, qui contrarium viderit, aut audierit. Occasione rerum Africanarum in ulteriora primum Oceani inquirere cœperunt regnante Joanne Lusitani r. anno salutis millesimo quadringentesimo septuagesimo: viginti post annis, sub Rege Emanuële promontorium Bonæ spei præternavigatum est, seriusque multo ventum Malaccam, & insulas remotiores, ad quas Batavi navigare cœperunt anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, non dubie intra annum centesimum. Jam vero etiam eo quod intercessit tempore aliorum usurpatio adversus alios etiam omnes impedivit præscriptionem. Castellani ab anno millesimo quingentesimo decimo nono possessionem maris Lusitanis circa Moluccas ambiguum fecere. Galli etiam & Angli non clanculum, sed via aperta eo perruerunt. Præterea accolæ totius tractus Africani, aut Asiatici partem maris quisque sibi proximam piscando & navigando perpetuo usurparunt, nunquam à Lusitanis prohibiti. Conclusum igitur sit, jus nullum esse Lusitanis, quo aliam quamvis gentem à navigatione Oceani ad Indos prohibeant.

CAP. IIX.

Jure gentium inter quosvis liberam esse mercaturam.

Quod si dicant Lusitani cum Indis commercia exercendi quoddam proprium ad se pertinere, eisdem fere omnibus argumentis refelluntur. Repetemus breviter & aptabimus. Jure Gentium hoc introductum est, ut cunctis hominibus inter se libera esset negotiandi facultas, quæ à nemine posset adimi 2. Et hoc, sicut post dominorum distinctionem continuo necessarium fuit, ita originem videri potest antiquiorem habuisse. Subtiliter enim Aristoteles μεταελληνῶν dixit 3. ἀναπλήρων ἔκτ' ὅσον ἀνταρκείας; hoc est, negotiatione suppeti id, quod naturæ deest, quo commode omnibus sufficiat. Oportet igitur communem esse jure gentium, non tantum privative, sed & positive, ut dicunt magistri, sive affirmative 4. Quæ autem illo modo sunt juris gentium, mutari possunt: quæ hoc modo, non possunt. Id ita intelligi potest.

2. Vide c. I. L. ex hoc jure. ff. de just. & jure. & ibi Bart.
3. l. i. de repub. c. 9.
4. Vide Cov. in c. peccatum §. 8.

potest. Dederat natura omnia omnibus. Sed cum à rerum multarum usu, quas vita desiderat humana, locorum intervallo homines arcerentur, quia, ut supra diximus, non omnia ubique proveniunt, opus fuit traiectione: nec adhuc tamen permutatio erat, sed aliis vicissim rebus apud alios repertis suo arbitrio utebantur: quo fere modo apud Seres dicitur rebus in solitudine relictis sola mutantium religione peragi commercium 1. Sed cum statim, res mobiles monstrante necessitate, quæ modo explicata est, in jus proprium transissent, inventa est permutatio, quæ quod alteri deest ex eo, quod alteri superest, suppleretur. Ita commercia victus gratia inventa ex Homero Plinius probat 2. Postquam vero res etiam immobiles in dominos distingui cœperunt, sublata undique communio non inter homines locorum spatii discretos tantum, verum etiam inter vicinos necessarium fecit commercium: quod ut facilius procederet, nummus postea adinventus est, dictus *ἀπὸ νόμου*, quod institutum sit civile 3. Ipsa igitur ratio omnium contractuum, universalis, ἡ μεταλλητική, à natura est. Modi autem aliquot singulares ipsumque pretium, ἡ χρηματιστική, ab instituto 4. quæ vetustiores juris interpretes non satis distinxerunt. Fatentur tamen omnes proprietatem rerum saltem mobilium à jure gentium primario prodire, itemque contractus omnes, quibus pretium non accedit 5. Philosophi 6. τὴ μεταλλητικῆς, quam translationem vertere licebit, genera statuunt duo: τὴν ἐμπορικὴν καὶ τὴν καπηλικὴν: quarum ἐμπορικῆ, quæ ut vox ipsa indicat inter gentes diffitas, ordine naturæ prior est, & sic à Platone ponitur 7 καπηλικῆ eadem videtur esse quæ *ἀρχαῖα* Aristoteli, tabernaria sive stataria negotiatio inter cives. Idem Aristoteles 8. τὴν ἐμπορικὴν dividit in ναυκληρίαν & φορτηγίαν, quarum hæc terrestri itinere, illa maritimo merces devehit. Sordidior autem est καπηλικῆ, contra honestior ἐμπορικῆ, & maritima maxime, quia multa multis impertit. 9. Unde navium exercitationem, ad summam rempublicam pertinere dicit Ulpianus: institutorum non eundem esse usum: quia illa omnino secundum naturam necessaria est. Aristoteles 10. ἐστὶ γὰρ ἡ μεταλλητικὴ πάντων ἀξιαμύνη, τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῇ φύσει, τὸ δὲ μετὰ πλείω, τὰ δὲ ἑλάττω τὴν ἰκανὴν ἔχειν τὰς ἀνθρώπων. Est enim translatio rerum omnium cœpta ab initio, ab eo, quod est secundum naturam, cum homines partim haberent plura, quam sufficerent, partim etiam pauciora. Seneca 11. quæ emeris, vendere, gentium jure est. Commercandi igitur libertas ex jure est primario gentium, quod naturalem & perpetuam causam habet, ideoque tolli non potest, & si posset, non tamen posset nisi omnium gentium consensu: tantum abest, ut ullo modo gens aliqua gentes duas inter se contrahere volentes jure impediatur.

1. Pompon.
Mela lib. 3.

2. lib. 1. ff. de
contrah. emp.
lib. 33. c. 1.

3. d. l. 1. Arist.
1. 5. de Morib.
c. 8. & lib. 1. de
Rep. c. 9.
4. Jus naturale
dist. 1. Arist. d.
cap. 9.

5. Castr. ex Cy-
no & aliis in
d. L. ex hoc ju-
re. n. 28.

6. Plato Soph.
7. Plato lib.
de Rep. 2. qui
locis citatur.
in L. 2. ff. de
nundinis.

8. Arist. l. 1. de
repub. c. 11.

9. Cicero of-
fic. 1. Arist.
de rep. c. 9.
10. d. loc.

11. de benef.
cap. 8.

Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo occupationis.

Primum inventio aut occupatio hic locum non habet, quia jus mercandi non est aliquid corporale, quod possit apprehendi: neque prodesset Lusitanis etiam primi hominum cum Indis habuissent commercia, quod tamen non potest non esse falsissimum. Nam & cum initio populi diversa iere, aliquos necesse est primos fuisse mercatores, quos tamen jus nullum acquisivisse certo est certius. Quare si Lusitanis jus aliquod competit, ut soli cum Indis negotientur, id exemplo ceterarum servitutum, ex concessione oriri debuit aut expressa aut tacita, hoc est prescriptione: neque aliter potest.

Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificie.

1. Vide arg. c.
3. & c. 6.

Concessit nemo: nisi forte Pontifex, qui non potuit. Nemo enim, quod suum non est, concedere potest. At Pontifex, nisi totius Mundi temporalis sit Dominus, quod negant sapientes, jus etiam commerciorum universale sui juris dicere non potest. Maxime vero cum res sit ad solum quæstum accommodata, nihilque ad spirituales procuracionem pertinens, extra quam cessat, ut fatentur omnes, Pontificia potestas. Præterea si Pontifex solis illud Lusitanis jus tribuere vellet idemque adimere hominibus ceteris, duplicem faceret injuriam: Primum Indis, quos ut extra Ecclesiam positos Pontifici nulla ex parte subditos esse diximus. His igitur cum nihil, quod ipsorum est, adimere possit Pontifex, etiam jus illud, quod habent cum quibuslibet negotiandi, adimere non potuit. Deinde aliis hominibus, omnibus Christianis & non Christianis, quibus idem illud jus adimere non potuit sine causa indicta. Quid quod ne temporales quidem Domini in suis imperiis prohibere possunt commerciorum libertatem, uti rationibus & auctoritatibus ante demonstratum est? Sicut & illud consentandum est, contra jus perpetuum naturæ gentiumque, unde ista libertas originem sumit in omne tempus duratura, nullam valere Pontificis auctoritatem.

Mercaturam cum Indis non esse Lusitanorum propriam jure præscriptionis aut consuetudinis.

Restat præscriptio, seu consuetudinem mavis dicere 1. Sed nec hujus nec illius vim esse aliquam inter liberas nationes, aut diversarum gentium Principes, nec adversus ea, quæ primigenio jure introducta sunt, cum Vasquio ostendimus. Quare & hic, ut jus mercandi proprium fiat, quod proprietatis naturam non recipit, nullo tempore efficitur. Itaque nec titulus hic adfuisse potest, nec bona fides, quæ cum manifesto definit, præscriptio secundum Canones non jus dicetur, sed injuria. Quin & ipsa mercandi quasi possessio, non ex jure proprio contigisse videtur, sed ex jure communi, quod ad omnes æqualiter pertinet: sicut contra, quod aliæ nationes cum Indis contrahere forte neglexerunt: id non Lusitanorum gratia fecisse existimandi sunt, sed quia sibi expetere crediderunt: quod nihil obstat, quo minus, ubi svaerit utilitas, id facere possint, quod antea non fecerint. Certissima enim illa regula à doctoribus traditur 2. in his, quæ sunt arbitrii seu meræ facultatis, ita, ut per se actum tantum facultatis ejus, non autem jus novum operentur, nec præscriptionis nec consuetudinis titulo annos etiam mille valituros: quod & affirmativè & negativè procedit, ut docet Vasquius. Nec enim quod libere feci, facere cogor, nec quod non feci, omittere. Alioquin quid esset absurdius, quam ex eo, quod singuli non possumus cum singulis semper contrahere, salvum nobis in posterum non esse jus cum illis, si usus tulerit, contrahendi? Idem Vasquius & illud rectissimè, ne infinito quidem tempore effici, ut quid necessitate potius, quam sponte factum videatur. Probanda itaque Lusitanis foret coactio, quæ tamen ipsa cum hac in re juri naturæ sit contraria, & omni hominum generi noxia, jus facere non potest. 3. Deinde illa coactio durasse debuit per tempus, cujus initii non extet memoria: id verò tantum hinc abest, ut ne centum quidem anni exierint, ex quo tota fere negotiatio Indica penes Venetos fuit, per Alexandrinæ trajectiones. 4. Debuit etiam talis esse coactio, cui restitum non sit. 5. At restiterunt Galli & Angli, aliique. Neque sufficit aliquos esse coactos, sed ut omnes coacti sint, requiritur, cum per unum non coactum servetur in causa communis libertatis possessio. Arabes autem & Sinenses à seculis aliquot ad hunc usque diem perpetuo cum Indis negotiantur. Nihil prodest ista usurpatio.

1. Vide argum.
c. 7.

2. Gloss. &
Bart. in l. viā.
publ. ff. de via
publ. Balb. in
4. part. 5. par.
princ. q. 1. Pa-
norm. in c. ex
parte Astens.
de concess.
præben. Doct.
in l. qui jure
familiaritatis.
ff. de acq. poss.
& alleg. per
Covar. in c.
poss. part. 2. §.
4. in 6. contr.
usu freq. c. 4.
n. 10. & 12. d. n.
12.
3. Vasq. de lo-
co n. 11.
4. Guic. l. 19.
histor.
5. Vide s. c. 7.
sub finem.

Nulla æquitate niti Lusitanos in prohibendo commercio.

- E**X his, quæ dicta sunt, satis perspicitur eorum cæca aviditas, qui, ne quæquam in partem lucris admittant, illis rationibus conscientiam suam placare student, quas ipsi magistri Hispanorum, qui in eadem sunt causa manifestæ vanitatis, convincunt. 1. Omnes enim, qui in rebus Indicis usurpantur colores injustè captari, quantum ipsis licet, satis innuunt, adduntque nunquam eam rem serio Theologorum examine probatam. Illa verò querela, quid est iniquius, quod dicunt Lusitani, quæstus suos exhauriri contra licentiam? Inter certissima enim Juris enunciata est, nec in dolo eum versari, nec fraudem facere, ne damnum quidem alteri dare videri, qui jure suo utitur: quod maximè verum est, si non, ut alteri noceatur, sed rem suam augendi animo quippiam fiat. Inspici enim debet id, quod principaliter agitur, non quod extrinsecus in consequentiam venit. Imò, si propriè loquimur cum Ulpiano, non ille damnum dat, sed lucro, quo adhuc alter utebatur eum prohibet. 2. Naturale autem est, & summo juri atque etiam æquitati conveniens, ut lucrum in medio positum suum quisque malit, quam alterius, etiam qui ante perceperat. 3. Qui ferat quærentem opificem, quod alter ejusdem artis exercitio ipsius commoda evertat? Batavorum autem causa eo est justior, quia ipsorum hac in parte utilitas cum totius humani generis utilitate conjuncta est, quam Lusitani eversum eunt. 4. Neque hoc rectè dicetur ad æmulationem fieri, ut in re simili ostendit Vasquius: aut enim planè hoc negandum est, aut asseverandum non ad bonam modo, verum etiam ad optimam æmulationem fieri, juxta Hesiodum; ἀγαθὸν δ' ἐστὶν ἡδὲ βροτοῖσι, *Bona his mortalibus hæc est.* Nam etiam si quis pietate motus, inquit ille, frumentum in summa penuria vilius venderet, impediretur improba duritie eorum hominum, qui sæviante penuria suum carius fuerant vendituri. Verum est talibus modis minui aliorum redditus: nec id negamus, ait, *sed minuantur cum universorum hominum commodo: Et utinam omnium Principum & Tyrannorum orbis redditus ita minuerentur.* Quid ergo tam iniquum videri potest, quam Hispanos vestigalem habere Terrarum Orbem, ut nisi ad illorum nutum nec emere liceat nec vendere? 4. In cunctis civitatibus dardanarios odio atque etiam pœnis prosequimur: nec ullum tam nefarium vitæ genus videtur, quam ista annonæ flagellatio. 5. Merito quidem. Naturæ enim faciunt injuriam, quæ in commune fecunda est; 6. neque vero censeri debet in usus paucorum reperta negotiatio, sed ut, quod alteri deest, alterius copia pensaretur, justo tamen compendio omnibus proposito, qui laborem ac periculum transferendi in se suscipiunt. Hoc ipsum igitur quod in re
1. Vasq. contr. illust. c. 10. n. 10. Vict. p. l. de Indis rel. 1. n. 3. l. fin autem. §. pen. de rei vind. l. nullus videtur. deneg Juris l. illud constat. Quæ infr. credit. l. fluminum. §. ult. de damno infecto l. nemo damnum. de Reg. Jur. Bart. in l. 3. n. 5. ff. de flum. Castr. in l. si tibi. C. de servit. l. 1. §. denique de aq. & aq. pluv. 2. Vide Vasq. contr. usufr. cap. 4. n. 2. & seqq. l. Proculus de damno infecto. 3. Vasq. d. l. 4. ibid. n. 5. 5. l. 1. c. de monop. 6. Cajet. ad summ. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. quod ad tertium. 7. Arist. 1. de rep. c. 9.

in republica, id est, minore hominum conventu, grave & perniciosum iudicatur, in magna illa humani generis societate ferendumne est? ut scilicet totius Mundi Monopolium faciant populi Hispani? Invehitur Ambrosius in eos, qui maria claudunt 1. Augustinus in eos, qui itinera obstruunt: Nazianzenus 2. in cœmtores suppressoresque mercium: qui ex inopia aliorum soli quæstum faciunt, & ut ipse facundissimè loquitur καταιψαγματεύονται τ' ἐνδεύουσας. Quin & divini sapientis sententia publicis diris devovetur facereque habetur, qui alimenta supprimendo vexat annonam: ὁ σωέχων σίτον δημοκταράτω. Clament igitur Lusitani quantum, & quamdiu libebit: lucra nostra decideritis. Respondebunt Batavi: Imò nostris invigilamus. Hoc ne indignamini in partem nos venire ventorum & maris? Et quis illa vobis lucra mansura promiserat? Salvum est vobis, quo nos contenti sumus.

1. 5. Hex. c. 20
1. 4. q. 44. sup.
Num.
2. In fun. Ba-
filii.

CAP. XIII.

Batavis jus commercii Indici quæ pace, quæ induciis, quæ bello retinendum.

Quare cum & jus & æquum postulet, libera nobis ita, ut cuiquam esse Indiciæ commercia, superest, ut sive cum Hispanis pax, sive induciæ sunt, sive bellum manet, omnino eam, quam à natura habemus libertatem, tueamur. Nam ad pacem quod attinet, notum est, eam esse duum generum: aut enim pari federe, aut impari coitur. Græci 3. istam vocant συνθήκην ἐξ ἴσας. hanc συνοδὰς ἐξ ἐπέταγματων. illa virorum est, hæc ingeniorum servilium. Demosthenes in oratione de libertate Rhodiorum: καὶ τοὶ χεῖρ τὰς βελομένους ἐλθεῖρας εἶναι τοὺς ἐκ τῶν ἐπιταγμάτων συνθήκας φέροντες ἑγγυὺς δεσλείας ἔσους: eos, qui volunt esse liberi, oportet omnes conditiones, quibus leges imponuntur, ita fugere, tanquam, quæ proxima sunt servituti. Tales autem sunt omnes, quibus pars altera in jure suo imminuitur, juxta Ifocratis definitionem τὰ τὰς ἐτέρας ἐλαττώοντα πλεονέκτα δίκαιον. Si enim, ut inquit Cicero 4. suscipienda bella sunt ob eam causam, ut sine injuria in pace vivatur, sequitur eodem auctore, pacem esse vocandam, non passionem servitutis, sed tranquillam libertatem: quippe cum & Philosophorum & Theologorum plurimum 5. iudicio pax & justitia nominibus magis quam re differant, sitque pax non qualiscunque, sed ordinata concordia. Induciæ autem, si fiunt, factis apparet ex ipsa induciarum natura, non debere medio earum tempore conditionem cujusquam deteriorem fieri, cum ferme interdicti uti possidetis instar obtineant. Quod si in bellum trudemur hostium iniquitate, debet nobis causæ æquitas spem ac fiduciam boni eventus addere. Nam ὡς ἂν εἰς αὐτὴν ἐλαττώνται μέχρι δυνάτῃ πάντες πολέμῳ, οὕτως ὅτι ὁ πλεονεκτεῖν ἔχῃ ὅπως pro his, in quibus injuria afficiuntur omnes, quantum omnino possunt, depugnant: at pre-

3. Thucydides,
Ifoerat. An-
dodices.

4. Off. 1.

5. Polus Luca-
nus apud Stob.
de just. Clem.
Alex. Strom.
4. August. 15.
de civit.

1. Demosthe-
us.

at propter alieni cupiditatem non item 1. quod & Alexander Imperator ita ex-
pressit: τὸ μὲν ἀρχειν ἀδικῶν οὐκ ἀγαθόν· ἔχει τὴν περὶ κλησιν, τὸ δὲ τὰς ὀχλῶ-
ναις διπλοῦν ἐκτερεῖ ἀγαθῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ παρὰ λέοντι καὶ μὴ ἀδικεῖν
ἀλλ' αὐτὸν ἀδικεῖν, ἵνα καὶ τὸ εὐέλπι. Eius, a quo cepit injuria, provocatio maximè
invidiosa est: at cum depelluntur aggressores, sicut bona conscientia fiduciam secum
fert, ita, quia de vindicanda, non de inferenda injuria laboratur, spes etiam ad-
sunt optimæ. Si ita necesse est, perge gens mari invictissima, nec tuam tantum,
sed humani generis libertatem audacter propugna.

Nec te, quod classis contentis remigat alis,

Torreat (invito labitur illa mari.)

Quodve vehunt prora centaurica saxa minantes,

Tigna cava est pictos experiri metus,

Frangit et attollit vires in milite causa,

Qua nisi iusta subest, excutit arma pudor. 2.

2. Propertius
ib. 4. eleg. 6.
3. Vide 5. c. 1.
4. l. 1. ff. ut in
flum. pub. nav.
liceat.
5. Gloss. ibid.
6. l. 1. in pr. ff.
de flum.
7. l. eadem.
§. si quid in
mare.
8. l. 2. ff. Ne
quid in l. pub.
§. si quis. l. in
injuriarum a-
ctio. & l. si quis
propr. ff. de in-
jur. Silv. in
verbo restitua-
tio. part. 3. sub
finem alleg.
Gerar. Oldra-
dū & Archid.
arg. l. 2. ff. ad
leg. Juliam de
annonar. & l.
annonar. de
extraord. &
ibi gloss.
9. De civ. lib.
4. Off. 1.
10. Var. l. 17.

Si iusta multi, & ipse Augustinus 3. arma crediderunt eo nomine suscipi,
quod per terras alienas iter innoxium negaretur, quanto illa erunt iustiora,
quibus maris, quod naturæ lege commune est, usus communis & innoxius
postulatur? Si iuste oppugnatae sunt gentes, quæ in suo loco commercia aliis
interdicebant, quid illæ, quæ populos ad se nihil pertinentes per vim disti-
nent, ac mutuos earum commeatus intercludunt? Si res ista in iudicio agi-
taretur, dubitari non potest, quæ a viro bono expectari deberet sententia, ait
Prætor 4. *Quo minus illi in flumine publico navem agere, ratem agere, quove mi-
nus per ripam exonerare liceat, vim fieri veto.* De mari & littore in eandem
formam dandum interdictum docent interpretes 5. exemplo Labeonis, qui
eum interdiceret Prætor 6. *Ne quid in flumine publico ripæ ejus facias, quo por-
tus statio iterve navigatio deterius sit, fiat:* simile dixit prædictum competere in
mari: *ne quid in mari inve littore facias, quo portus, statio iterve navigatio
deterius sit, fiat.* 7. Imò & post prohibitionem, si quis scilicet in mari
navigare prohibitus sit, aut non permissus rem suam vendere, aut re sua
uti, injuriarum eo nomine competere actionem Ulpianus respondit 8.
Theologi insuper & qui tractant casus, quos vocat, conscientiarum, con-
cordes tradunt, eum qui alterum vendere aut emere impediatur, utilitatem-
ve propriam publicæ ac communi præponat, aut ullo modo alterum in eo,
quod est juris communis, impediatur, ad restitutionem teneri omnis damni
viri boni arbitrio. Secundum hæc igitur vir bonus judicans, Batavis liber-
tatem commerciorum adjudicaret, Lusitanos & ceteros, qui eam libertatem
impediunt, vetaret vim facere, & damna restituere juberet. Quod autem
in iudicio obtineretur, id ubi iudicium haberi non potest, iusto bello vindic-
catur. Augustinus 9. *Iniquitas partis adversæ iusta ingerit bella.* Et Cicero 10.
*cum sint duo genera decertandi, unum per disceptationem, alterum per vim, con-
fugi-*

fugiendum ad posterius, si uti non licet priore. Et Rex Theodoricus: veniendum tunc ad arma, cum locum apud adversarium iustitia non potest reperire 1. Ec-
 quod propius est nostro argumento, Pomponius eum, qui rem omnibus com-
 munem cum incommodo ceterorum usurpet, manu prohibendum respondit.
 Theologi quoque tradunt, sicuti pro rerum cuiusque defensione bellum re-
 cte suscipitur, ita non minus recte suscipi pro usu earum rerum, quæ naturali
 jure debent esse communes. Quare ei, qui itinera præcludat, eversionemque
 mercium impediatur, etiam non expectata ulla publica auctoritate, via facti,
 ut loquuntur, posse occurrere. Quæ cum ita sint, minimè verendum est, ne
 aut Deus eorum conatus secundet, qui ab ipso institutum jus naturæ certissi-
 mum violant, aut homines ipsi eos inultos patiantur, qui solo quæstus sui
 respectu communem humani generis utilitatem oppugnant.

1. l. quævis
 quod in litto-
 re. ff. de acq.
 rer. dom. Hen-
 rich. Gorich.
 de bello iusto
 prop. 9.

*Cum sub hoc tempus plurima Regis Hispaniarum literæ in manus nostras venissent, quibus ipsius & Lusitanorum institutum manifeste de-
 tegitur, opera pretium visum est ex iis, quæ pleraque eodem erant argu-
 mento, binas in Latinum sermonem translatis exhibere.*

Domine Martine Alphonse de Castro, Prorexamice, ego Rex multam ti-
 bi salutem mitto. Cum hisce literis perveniet ad te exemplum typis
 impressum Edicti, quod faciendum curavi, quo, ob rationes quas expressas
 videbis, aliasque meis rebus conducentes, prohibeo commercium omne
 externorum in ipsis partibus Indiæ aliisque regionibus transmarinis. Quan-
 doquidem res hæc est momenti atque usus maximi, & quæ effici summa cum
 industria debeat, impero tibi, ut simulatque literas has & edictum acceperis
 publicationem ejus omni diligentia procures in omnibus locis ac partibus i-
 stius imperii, idque ipsum, quod edicto continetur, exequaris sine ullius per-
 sonæ exceptione, cujuscunque qualitatæ, ætatis, conditionisve sit, citra o-
 mnem moram atque excusationem, procedasque ad impletionem manda-
 ti via meræ executionis, nullo admissio impedimento, appellatione, aut gra-
 vamine in contrarium: cujuscunque materiæ, generis aut qualitatæ. Jubeo
 itaque hoc ipsum impleri per eos ministros, ad quos executio pertinet, iisque
 significari, non modo eos, qui contra fecerint malam operam mihi navatu-
 ros, sed eosdem me puniturum privatione officiorum in quibus mihi com-
 morari in istis partibus externos multos variarum nationum, Italos, Gallos,
 Germanos, Belgas, quorum pars major, quantum intelligimus, eo venit per
 Persida & Turcarum imperium, non per hoc regnum, adversus quos si ex hu-
 jus Edicti præscripto ac rigore procedatur, posse inde nonnullas difficultates
 sequi, si illi ad Mauros inimicos perfugiant, vicinisque munitionum mearum
 dispositionem indicent, rationesque monstrant, quæ rebus mei, nocere possent,
 exsequi te hoc edictum volo, prout res & tempus ferent, atque ea uti pruden-
 tia,

tia, qva illæ difficultates evitentur, curando ut omnes externos in potestate tua habeas eosq; custodias pro cujusqve qvalitate, ita ut adversus imperium nostrum nihil valeant attentare, utqve ego omnino cum finem consequar, qvem hoc Edicto mihi proposui. Scriptæ Ulyssipone, 28. Novembris Anno 1606. subsignatum erat, Rex. Inscriptio, pro Rege; Ad Dominum Martinum Alfonsum de Castro Consiliarium suum, & suum Proregem India.

Prorex amice Rex multam salutem tibi mitto. Etsi pro certo habeo tua præsentia, iisq; viribus, cum qvibus in partes austrinas concessisti, perduelles Hollandos, qvi illic hærent, nec minus indigenas, qvi eis receptum præbent, ita castigatos fore, ut nec hi, nec illi tale qvicqvam in posterum audeant: expedit tamen, ad res tuendas, ut justam classem, eiqve operi idoneam, cum tu Goam redibis, in istis Maris partibus relinqvas, ejusq; imperium & summam præfecturam mandes Andreæ Furtado Mendosæ, aut si qvem ei muneri aptiorem judicabis, qvemadmodum pro tuo in me affectu confido, ea in re non aliud te respecturum, qvam qvod rebus meis erit utilissimum. Scriptæ Madriti 27. Jan. 1607. Signatum, Rex. Inscriptio, Pro Rege; Ad Dn. Martinum Alfonsum de Castro suum Consiliarium, & suum Proregem India.

CAPITA

DISSERTATIONIS HUGONIS GROTHII
DE MARI LIBERO.

CAP. I. <i>Jure gentium quibusvis ad quosvis liberam esse navigationem.</i>	pag. 11
CAP. II. <i>Lusitanos nullum habere jus dominii in eos Indos, ad quos Batavi navigant titulo inventionis.</i>	12
CAP. III. <i>Lusitanos in Indos non habere jus dominii titulo donationis Pontificia.</i>	14
CAP. IV. <i>Lusitanos in Indos non habere jus dominii titulo belli.</i>	14
CAP. V. <i>Mare ad Indos, aut jus eo navigandi non esse proprium Lusitanorum titulo occupationis.</i>	16
CAP. VI. <i>Mare aut jus navigandi proprium non esse Lusitan. tit. don. Pont.</i>	26
CAP. VII. <i>Mare aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titulo præscriptionis, aut consuetudinis.</i>	27
CAP. VIII. <i>Jure gentium inter quosvis liberam esse mercaturam.</i>	32
CAP. IX. <i>Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum tit occupationis.</i>	34
CAP. X. <i>Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitan. tit. don. Pont.</i>	34
CAP. XI. <i>Mercaturam cum Indis non esse Lusit. propriam jure præscr. aut consv.</i>	35
CAP. XII. <i>Nulla æquitate niti Lusitanos in prohibendo commercio.</i>	36
CAP. XIII. <i>Batavis jus commercii Indicani, quæ pace, quæ induciis, quæ bello retinendum.</i>	37

HUGO.

HUGONIS GROTII

de studiis instituendis

EPISTOLA

AD

BENJAMINVM MAVRERIVM,

illustrem Legatum Regis Galliarum.

Illustris Domine, dum tempus aucupor, quo ad vos transcurram, præstiturus id, quod in me receperam nuper, effluere dies sentio, aliisque super alia ingruentibus negotiis, quorum cumulum auxit longa mea ab hac urbe nuper absentia, spem quoque ipsam, propediem vos videndi, magis magisque absumi. Quare tædere me coepit tam incertæ procrastinationis. Et, quamquam præsens præsentem atque etiam conscio, si id daretur, principe ingeniorum Heinio, rectius exponere potuissem omnia consilii mei momenta, measque cogitationes cum vestris conferendo, ex iisdem concentum aliquem exstruere; tamen committendum mihi non existimavi, ut mea mora tibi aliquid detraheret interusurium temporis, cuius quam maximè servandi causa omnis hæc instituebatur deliberatio. Malim ergo, cum alterum necesse esset, minus solvere, quam diutius debere. Literis igitur commisi id, quod sermone potius peragendum fuit: quamquam et si, quod peccaverint literarum, id poterit aliquando sermone emendari. Erat quidem res sollicitè exculanda, Tibi, viro tanti ac tali, consilium aliquid dare, præsertim in monstranda studiorum ratione: sed hunc mihi laborem tua auctoritas condonabit; cui non obedire gravius sit crimen, quam obediendo interdum aliquid aberrare. In hac ergo consultatione tria ego considero: Ætatem tuam, Vir amplissime, deinde munus, postremo occupationes. Quibus longa supersunt vitæ spatia, qui negotiorum ipsi sunt arbitri, qui privatæ vitæ solatium atque ornamentum duntaxat quæruntur à literis; hos amœno ambitu per omnia disciplinarum vireta suspensio gradu deduci, nihil prohibet. Tua jam provec̃ta ætas, & in magna dignitate tempus sæpe sub domino, arctiore gyro includunt diligentiarum cursus, jubentque te compendia potius itinerum, quam amœna sectari. Sapienter itaque feceris, si sæpe in mentem revoces; Legatum te esse, eoque dirigas omnem studiorum tuorum rationem; usus potius literis, quam fruiturus. Quare, cum Philosophia omnis divi-

f

fa

la sit in Contemplativam & Activam; hanc præcipue curare debes, illam non ultro, quam ut huic ancilletur. Commune utriqve instrumentum est Logica, à qua proinde initium fieri ratio imperat. Hanc nolim te petere ex ipso Aristotele; esset enim id prolixius, & passim multa occurrunt nullius aut modicæ frugis. Sufficiet, si compendium aliquod legeris; quale est Molinæ, aut Crellii: ita tamen, ut studiorum adjutor, cui tanto plus est otii, præstantissimum quemque ejus artis magistrum legat, & si quid scite dignum repperit, id suo loco meminerit tibi referre. Hoc modo hora una aut altera multo majoris temporis fructum assignabit. Et hoc ipsum non de Logica tantum, sed de aliis quoque artibus & scientiis, imò & de libris singulis dictum volo, optimum quemque commentatorem illi percurrendum delega, minutatim qui colligat, tibi accervo admetienda. Post Logicam Physica sequatur, quam ipsam quoque non opus erit fuscè persequi Aristotelica vestigia premendo: poterit hic quoque satis utilitatis præbere scriptor aliquis brevis & perspicuus: neque mihi nunc alius succurrit, quem potius commendem, quam Jacchzum nostrum. Sicut autem in Logica præcipui usus sunt figuræ syllogismorum & regulæ topicæ; ita in physicis nihil est præstantius & ad moralem sapientiam conducibilius ea parte, quæ animæ nostræ naturam functionesque persequitur. Quare has partes non perfunctorie, sed exactiore, quam ceteras, diligentia tibi pertractandas censeo. Post Physica auctor essem tibi, ut Metaphysica quoque, hoc est, primam Philosophiam, delibares, cujus gustum tibi aliquem præbere potest Timplerus, libro non admodum prolixo aut obscuro. Sed vereor, ne nimis liberalis erogator sim tui temporis. Ad activam ergo Philosophiam veniamus, cujus pars prior est moralis, altera civilis: utramque siquidem non gustare vis, sed haurire penitus, ipse tibi summus docendi artifex Aristoteles legendus erit. Inter Ethica, quæ ipsius nomine circumferuntur, optima sunt Nicomachia. Politicorum unum opus exstat. Ad hos libros quicquid scripserunt eruditissimi interpretes, id summatim tibi referet tuus anagnostes. Sed præcipue in Ethicis notanda sunt Sectarum discrimina: quid senserit Pythagoras, quid severa porticus, quid vetus aut nova Academia; quid hortulus Epicuri. His enim ignoratis, magna nobis in veterum libris oboritur caligo, & utilitas perit. Ne autem tædium pariat unius Aristotelis nimis exacta & sollicita lectitatio; poterunt interferi interdum libelli aliquot breves, usus maximi, nec modicæ volupta-

lupta-

luptatis. Tales erunt primum, qui per aphorismos de moribus scripserunt: ut auctor Ecclesiastici & libri sapientiae; qui inter Apocryphos comparent, Theognis, Phocylides, tum qui aureum carmen scripsit, quod Pythagorae dicitur, & Enchiridion Epicteti. Ad hos duos libellos, sane exiguos & veteribus laudatos, multa eximia adferre poterit, si quis legerit, ad aureum quidem carmen, Hieroclem; Epicteti autem fusiorem interpretem Arrianum. Plane autem omittendus non est divinus Theophrastus, qui solus nobis exstat in eo docendi genere, quod veteres Charactéristicon vocabant; nisi eodem referre lubeat poemata moralia, quae valia sunt Euripidis Tragoediae selectiores, Comoediae Terentii, & Horatii Sermones. In quibus scriptis aliud notant adolescentes, aliud viri mirantur. Illis placet linguae puritas ac nitor, hi vitam moresque hominum ibi velut in speculo intuentur. Haec Ethices condimenta nisi sufficerent, adderem officia Ciceronis; librum non suo pretio habitum, ideo, quod omnium manibus teritur. Epistolas quoque Senecae, & Tragoedias ejusdem nominis, & ex Plutarchi libellis optimos & brevissimos. Simili modo politicis quoque Aristotelis adjungam aliquot fructuosae brevitatis; cujusmodi sunt Eclogae Polybii praestantissime *ἡ πολιτικὴ*, Oratio Maecenis & Agrippae ad Augustum, apud Dionem, & Sallustii Epistolae ad Caesarem. Non alienum sit, ex Plutarcho addere eorum vitas, qui civili sapientia pollere sunt crediti; puta Periclis, Catonis, Gracchorum, Demosthenis quoque & Ciceronis. Magna quoque utilitas capi posset: ejusdem Ciceronis ad Atticum, & alios quosdam, Epistolis, si interpreti adsit Romanae historiae, & illorum temporum gnarus. Nullus enim est liber, qui rectius monstrat rationem, quae aptare debeat praecepta generalia ad suas hypothesen. Rhetorica quoque Aristotelis omnino tibi legenda arbitror; sed alio, quam vulgus censet ordine, post Ethica & Politica. Vidit enim ille omnium scientiarum atque artium consummator, ad persuadendi artificium rivos ex morali ac civili sapientia molliter deducendos. Ut autem praeceptorum usus hic quoque appareat, svadeam attente legi Orationes quasdam Demosthenis ac Ciceronis: non forenses, sed quae Rempublicae magis spectant: quales sunt Philippicae utriusque; illius Olynthiacae, hujus pro lege Manilia, & contra Agrariam, aliae quoque nonnullae. Hoc spatio peracto, nihil est quod tibi quoque commendem atque studium Juris; non illius privati, ex quo leguleji & rabulae victitant; sed gentium ac publici; quam praestabilem Scientiam Cicero vocans,

con.